

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Mgr. Bc. Dominik Lepl

Boží přítomnost a působení ctností v duchovním životě

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Studijní obor: Teologické nauky
Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené informační zdroje.

V Brně, dne 9. dubna 2019

Děkuji Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D. za vedení práce, cenné rady a povzbuzení. Děkuji také své rodině za vytvoření podmínek pro psaní této práce a svým přátelům za poskytnutou pomoc a podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1. Slovo uváděné do života.....	7
1.1. Duchovní život.....	7
1.1.1. Starost o duchovní život.....	8
1.2. Potřeba ctnostného života.....	10
2. Ctnosti.....	12
2.1. Definice ctnosti.....	12
2.2. Rozlišování ctností.....	13
2.2.1. Podle původu.....	13
2.2.2. Ctnosti vlité a získané.....	14
2.2.3. Růst ctností.....	15
2.3. Míra ctnosti.....	16
2.4. Milost posvěcující.....	19
2.5. Plody milosti posvěcující.....	20
2.5.1. Božské ctnosti (teologální).....	20
2.5.2. Sedm darů Ducha Svatého.....	23
2.5.3. Kardinální ctnosti (mravní).....	24
2.6. Vzájemné vztahy ctností.....	28
2.6.1. Osm blahoslavenství.....	29
2.7. Pýcha.....	31
2.7.1. Zcela maličcí.....	34
2.8. Mírnost.....	36
2.8.1. Bázeň.....	40
2.8.2. Blahoslavení chudí duchem.....	41
2.9. Vnitřní řád.....	42
2.10. Mírnost a hněv.....	43
2.11. Půst.....	45
2.12. Ctnost čistoty.....	46
2.12.1. Čistota v člověku.....	46
2.12.2. Čistota srdce.....	49
2.12.3. Prohlubování čistoty.....	50
2.12.4. Duše.....	52
2.12.5. Plody čistoty.....	53
Závěr.....	55

Resumé	58
Seznam použité literatury a pramenů	58
Seznam obrázků	61

Úvod

Lidská společnost 21. století je pestrá a rozmanitá v dobrém i špatném smyslu, který se může v pojmu rozmanitosti skrývat. Na jedné straně nesvoboda, útlak, diktatura, chudoba, pronásledování, na straně druhé, zvláště v tzv. „západní“ civilizaci, ražení absolutní svobody člověka a jeho rozhodování, uznávání rozličných práv, člověk má nepřeberné množství možností, jak a kam svůj život směřovat. Pro oba obě popsané situace je ale z pohledu režimu, který má zrovna hlavní slovo, společným prvkem to, že nechává jen malý a stále se umenšující prostor Bohu a Božímu působení. Zvláště při zaměření na evropský kontinent je zřejmé, že pod rouškou svobody, práv, otevřenosti a přístupnosti člověk mnohdy sjíždí k sobectví, je zaměřený pouze sám na sebe, svůj prospěch a požitek, je prosazována individualita, a naopak je potlačován člověka jako jedinec stvořený pro život ve společenství s druhými, ve společenství s Bohem.

Právě tento stav společnosti, jak jej vnímá autor, byl motivem pro sepsání této práce. Návrat k Bohu a potřeba ctnostného života v milosti posvěcující, života založeného na spojení a společenství s Bohem, je stále evidentnější. Proto jako cíl této práce bylo stanoveno pojednat o jedné vybrané části cesty, která vede k co nejplnějšimu spojení s Bohem, upřímné lásce k Němu i k lidem a k plodnému křesťanskému životu.

Není snahou této práce aspirovat na univerzální návod k dosažení výše uvedeného pojednáním o všech teologálních a morálních ctnostech. Těmto ctnostem se autor věnuje v úvodní, spíše obecně uvozující části práce ve spojení s duchovním a ctnostným životem a také ve vztahu k dalším projevům Boží lásky k člověku, kterými chce Bůh v lidském životě působit - milosti posvěcující, darům Ducha Svatého a blahoslavenství. Z tohoto obecnějšího pojednání pak vychází další část práce, která je již zcela konkrétně zaměřena na vybranou ctnost mírnosti, umírněnosti, její spojení s darem bázně a velmi úzkou vazbu na čistotu a odpovídající blahoslavenství zjevená Kristem v horském kázání - blahoslavení chudí v duchu a blahoslavení čistého srdce. Práce se snaží skrze zmíněné konkrétnosti směřovat k životu člověka jako celku, jeho vztahům k bližním, otevření se a odevzdání do Boží moci.

Ctnost mírnosti byla vybrána záměrně kvůli své úzké vazbě na tělesné počitky a požitky, které jsou v současném materialistickém světě mnohdy velmi akcentovány, ať už jde o jídlo a pití, hněv a jeho (ne)ovládání, a také lidskou sexualitu vzdalující člověka od ctnosti spojené čistoty. Všem zmíněným aspektům se ve své druhé části práce věnuje z pohledu života křesťana.

Východiskem této práce je pohled spirituální teologie na ctnosti, dary a blahoslavenství, se zaměřením na ctnost mírnosti a čistoty, dar bázně a blahoslavenství týkající se chudých v duchu a čistého srdce. Je ale potřeba přiznat, že, jak už označení ctností jako “morální” napovídá, tak nejednou bylo potřeba překonávat úskalí odklonu spíše k teologii morální a obtíže udržení se teologie spirituální. Autor s pokorou přiznává, že ačkoli tento cíl ve vší snaze sledoval, ne vždy se to zcela podařilo.

Nicméně i tak je práce psána s nadějí, že svému čtenáři umožní inspirativní náhled do vlastního nitra a přiměje ho alespoň k zamyšlení nad svým životem, jeho naplněním a především jeho spojením s Bohem, uvědoměním Boží přítomnosti a působící milosti, bez kterých nelze ctnostný křesťanský život plně vystavět.

1. Slovo uváděné do života

1.1. Duchovní život

Podstatou duchovního života je zakoušení duchovní zkušenosti, že Bůh člověka předchází, hledá ho a volá k sobě, stará se o něj. Zkušenost s Bohem je nutně zprostředkovaná Kristem – vzpomeňme slova evangelisty: „[...] *Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.*“ (Jan 14,6) Tedy duchovní zkušenost je zkušeností synovskou. Světlem, v němž se správně zaměřuje naše cesta posvěcení, je Duch Svatý. Sv. Irenej řekl, že Duch a Syn jsou dvě ruce, jimiž Bůh vytváří lidskou existenci jako svobodný život v poslušnosti. To se děje v událostech, kterými se zakládá a vyvíjí vztah i společenství s Bohem a ostatními lidmi.¹

Duchovní život se odehrává v nitru člověka, v místě, ze kterého vychází lidská vůle, kde se člověk rozhoduje a uchovává svá tajemství. Podle nitra lze poznat

¹ Srov. BIANCHI, Enzo. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 197 s. ISBN 978-80-7195-326-5, s. 14.

opravdovost jeho křesťanství, které ale nespočívá v honbě za nejnovějšími poznatky, ale v úsilí o hloubku, o klanění se Bohu v srdci (srov. 1 Petr 3,15). Zde se uskutečňuje posvěcení člověka a odtud přijímá Boží život do celé své existence. Jak praví sv. Řehoř Naziánský: „*Bůh se stal člověkem, aby člověk se mohl stát Bohem.*“² Setkání s Bohem se odehrává ve víře a týká se celého člověka včetně těla a smyslů. Origenés napsal:

*„Kristus se stává předmětem každého smyslu duše. On sám sebe nazývá pravým ‘světlem’, aby osvětlil oči duše, ‘slovem’, aby byl slyšen, ‘chlebem’ života, aby byl okoušen. Stejně tak je nazýván ‘olejem’, ‘voňavým olejem’, aby se duše potěšila vůní Logu. Stal se též ‘Slovem učiněným tělem’, na něhož bylo možné si sáhnout a dotknout se ho, aby vnitřní člověk mohl uchopit Slovo života.“*³

Je potřeba neustále rozlišovat mezi Slovem a slovy, rozpoznávat Boží slovo ve slovech lidských. V duchovním životě rosteme tím více, čím více sestupujeme do hloubek slyšení. Naslouchat neznamená jen zaznamenat přítomnost někoho druhého, ale vytvořit v sobě prostor, ve kterém by ten druhý mohl přebývat. Naslouchání Bohu je potřeba uchopit ve všech jeho dimenzích: mlčení, pozornosti, duchovní úsilí o uchování toho, čeho se nám slyšením dostalo, odpoutání pozornosti od sebe.

1.1.1. Starost o duchovní život

Bůh člověka zve k sobě cestou duchovního života, který je mu svěřován při zakoušení Božího Ducha. Křesťanský duchovní život má také svůj základní „pohyb“, který ho udržuje v chodu, a tím je duchovní boj. Člověk je k němu vyzýván v Písmu: v rámci stvoření je povolán, aby vládl nad celým stvořením, tedy i nad sebou samým, nad hříchem, který ho ohrožuje (srov. Gn 4,7). Jde o vnitřní boj proti pokušením, myšlenkám, silám, které chtějí dovést člověka k tomu, aby spáchal nějaké zlo. Důležitá je věrnost Kristu, se kterou je možné odhalit do srdce pronikající hřích a začít proti němu bojovat hned od začátku. Tato bitva se

² BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. s. 15.

³ Tamtéž, s. 25-26.

v člověku odehrává na místě, které nejlépe reprezentuje život – v lidském srdci. To je místem mravního i vnitřního života, sídlí v něm rozum i vůle, všechny základní prvky lidské osoby. Jedná se o boj ve víře, který jako jediný lze označit za dobrý boj (srov. 1 Tim 6,12). Odehrává se ve víře a přivádí k víře, k jejímu zachování a posílení. Lze jej shrnout do několika fází. První je *ponoukání*, kdy se v lidském srdci rodí nápad na zlý, hříšný skutek. V srdci je neklid, zmatek, člověk přichází o pokoj. Tato fáze se týká všech lidí bez výjimky. Pokud člověk u oné myšlenky setrvá a naváže s ní *dialog*, původně negativní myšlenka se zneutralizuje, neboť člověk se v tomto dialogu sám ospravedlní. Myšlenka se poté v srdci začne šířit a prosazovat, až ji člověk přestane ovládat a přijde *souhlas*, tedy člověk zaujme osobní stanovisko a postaví se proti Boží vůli. Pokud se taková svolení opakují bez náznaku boje, člověk se stane otrokem *vášeň, neřesti*. Tento proces je možno ukončit včasným zásahem proti zlé myšlence.⁴

Duchovní boj vyžaduje velkou bdělost nad sebou samým a nad mnoha vztahy, v nichž se může objevit pokušení – vztah k pokrmům, k vlastnímu tělu a sexualitě, k věcem (majetku, penězům), k práci, k času, k lidem a konečně i k Bohu. Pokud člověk chce být silný a poučený v boji proti pokušení, je pro něj jediným východiskem účast na eucharistii, neboť ta oslavuje život jako společenství Boha s lidmi.

Křesťan může každý den opakovat: „Dnes znovu začínám.“ Žádný pád v podobě hříchu nemá v životě křesťana poslední slovo, protože víra ve vzkříšení ho uschopňuje věřit v Boží milosrdenství, a tak může znovu vstupovat na cestu víry a následování Krista. Řehoř Nysský napsal, že v křesťanském životě „*se postupuje od začátku k začátku přes začátky, jež nikdy nemají konce.*“⁵ Křesťan potřebuje neustálé začátky a obrácení, aby byl vždy schopen rozpoznat nebezpečí, která se před ním znovu a znovu objevují a byl s nimi schopen bojovat a ukázat tak vládu Boha ve svém životě.

⁴ BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. s. 36.

⁵ Tamtéž, s. 71.

1.2. Potřeba ctnostného života

Pokud křesťan zakusí, že ho Pán volá do své blízkosti, může v sobě objevit tíhnutí k duchovnímu životu, jehož součástí je rovina ctnostného života. Aby člověk během krátkého pozemského života splnil své poslání a jednou prožíval co nejkrásnější nebeskou blaženost, je třeba, aby objevil, jak byl stvořen. K tomu mu pomáhá život v posvěcující milosti. To mimo jiné vyžaduje hlubokou oddanost Božímu tajemství, z něhož vyrůstá náležitě rozlišený ctnostný život podle důvěrnosti, která odhaluje, co je Boží zákon. Znalost zákonů odpovídá míře odevzdávání se Bohu; bez přijímání Božích zásahů do našeho života neobjevíme zákon jako objektivní normu mravnosti a svědomí a jako subjektivní pravidlo mravního konání, které jsou nevyhnutelnými podmínkami mravního života. Aby člověk, svobodná bytost, mohl tyto normy přijmout, nebo odmítnout, řídit se jimi, nebo je přestupovat, musí nejdříve zakusit, že je součástí Božího života. Jinak hrozí život podle neuvědomělé víry a nevyužití toho, k čemu nás Bůh stvořil. Podle míry, jak je přijímá a uvádí do života, roste jeho mravní hodnota. A mravní hodnota odpovídá souvislému duchovnímu životu; mravnost bez duchovního života není ctnostná. Podle toho, jak je odmítá, upadá pak jeho mravnost. Předtím už ale člověk vyloučil možnost nechat Boha promlouvat do svého duchovního života. Život sám ale zákon nedává. Je to Boží tajemství, které dopřává, že v zákoně vidíme a zakoušíme Boží přítomnost. Nepostačí dosáhnout mravní hodnoty za cenu namáhavé duševní práce; mravní hodnota odpovídá přijímání Božího obdarování, které je konkrétnější nežli sám zákon.

Cvičení je nezbytné v každé oblasti lidské činnosti, avšak předpokládá úmysl naslouchat Bohu a objevovat, jak se Bůh projevuje i v životě ostatních lidí. Jako v tělesné výchově je každodenní trénink zárukou vrcholných výkonů, tak i v oblasti mravního života bez cvičení není mravní dokonalosti. Sv. Pavel o tom říká:

„Ve své nejvnitřnější bytosti s radostí souhlasím se zákonem Božím; když však mám jednat, pozoruji, že jiný zákon vede boj proti zákonu, kterému se podřizuje má mysl, a činí mě zajatcem zákona hříchu, kterému se podřizují mé údy.“ (Řím 7,22-23)

„Ranami nutím své tělo ke kázni, abych snad, když kážu jiným, sám nesešel.“ (1 Kor 9,27)

Ovšem samotné cvičení k osvojení ctnosti nestačí. Ctnost by tak byla viděna jen jako lidský prvek. Musí dojít k obdivuhodnému spojení lidské a Božské činnosti. Jinak by se křesťanství v duchovním životě člověka nemohlo rozvinout. Ctnostný život věřícího křesťana není jen ztělesněným řádem, ale svobodou Boha v našem životě vytvořit to, k čemu nás stvořil. Pro každého člověka je to velice konkrétní záležitost. Řád předpokládá nejen boj za vítězství dobra, ale objevení, že Bůh sám je Dobro. Naše vítězství nedává ani řád, ani ctnost: jde o Boží činnost v nás.

Slovy Tertuliánovými – křesťanem se člověk nerodí, ale stává. Právě ono stávání se dává prostor dalšímu přístupu člověka k jeho duchovnímu životu – askezi. I ta vyžaduje správnou míru. Askeze dnes příliš důvěry nezbuzuje, pro mnohé znamená něco nepochopitelného. Ale význam řeckého slova *askein* – cvičit, praktikovat, nás navádí poněkud odlišným směrem, který askezi vnímá jako metodickou aplikaci, opakované procvičování, aby bylo dosaženo určité dovednosti či kompetence. Askeze je tedy především nezbytností. Růst člověka a jeho zlidšťování vyžaduje, aby kvantitativnímu růstu odpovídal také nárůst vnitřní kvality. Život v Kristu vyžaduje nadpřirozené schopnosti, jakými jsou modlitba či láska k nepřátelům. Těch nelze dosáhnout jinak než neustálým cvičením a úsilím o ně.

Askeze nesměřuje ke zdokonalení vlastního „já“, to by znamenalo směr sebelásky, egoismu, ale jde o výchovu člověka ke svobodě a vztahu k druhému, cílem je milovat opravdovou láskou. Lidské nitro musí být vychováváno, podobně jako láska musí být očišťována a zjemňována. Člověk pak může dospět k pravé svobodě sebedarování z lásky k Bohu i bližnímu. Jen moudrá a s rozmyslem vedená askeze je Bohem vítaná, ta je schopná člověka zlidštit, pomoci mu z jeho života vytvořit

opravdové umění.⁶ Životu člověka vtisknout znamení krásy, což je v křesťanství jiné označení pro svatost.

2. Ctnosti

2.1. Definice ctnosti

Ctnost je v teologii definována jako trvalá dispozice, ochota a zběhlost konat něco dobré.⁷ Křesťanství s pohledem na zpřítomňujícího Boha v uchopení ctnosti překonalo antiku, která dbá pouze o lidské osvojení. Člověk v sobě má objevovat důvody, proč o trvalou dispozici dbát, hledat podněty a neustále konzultovat v souvislé modlitbě tato témata s živým a osobním Bohem. K tomu, aby člověk mohl vykonat něco dobrého a aby to konal stále, nestačí jen poznání, rozum a učenost. Nepochopí zde jen potřebná silná vůle, kterou se člověk rozhoduje konat dobro, ale hluboké zalíbení v Božích věcech a náročnou věrnost ve sdílení s Bohem. Sv. Tomáš Akvinský říká, že úkon ctnosti není nic jiného, než dobré užívání svobodné vůle, ale pojem „vůle“ nepředstavuje naše psychologické pojetí vůle, ale po vzoru tehdejších teologických škol vůle zahrnuje paměť na dobré věci, citovou zralost a pohotovost záměru.⁸

Ctnost dává člověku sílu, aby:

- ❖ konal dobro,
- ❖ překonával překážky mravního života,
- ❖ vládl nad náruživostmi a
- ❖ přitahoval bližní k mravnímu životu dobrým příkladem.

Existuje dvojí vlastnost, kterou duše nemá ze své přirozenosti, ale dostala ji zvenku, a to:

- ❖ podstatnou vlastnost, která duši dává nový způsob bytí – a to je ***milost posvěcující***,

⁶ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. s. 20. Slovo *askein* je v antické řecké literatuře užito pro označení umělecké práce. Tím se vyjadřuje, že nejde o mechanickou rutinu, ale opravdu o rozlišující moudrost.

⁷ Srov. BENEŠ, Albert. *Morální teologie*. 4. vydání. Krystal OP, 1994. ISBN 80-901528-3-X. s. 42.

⁸ Slovem vůle Tomáš Akvinský rozuměl po vzoru tehdejší teologie oblast celkového rozhodování, nasměrování záměrů a svobodu prožívání. Srov. BENEŠ, A. *Morální teologie*. s. 42.

- ❖ vlastnost zaměřenou na činnost, která patří duševním silám a zdokonaluje je.

Proto je možné ctnost definovat i jako vlastnost, která zdokonaluje duševní síly ke konání něčeho dobrého.⁹

Pěstovat ctnost znamená správně přistupovat k sobě samému i k bližnímu, správně užívat svět a rozvíjet všechny schopnosti k nové plodnosti a plnosti. Nevěřící, ale čestní lidé, i když nevyznávají nějaké náboženství, mohou mít ušlechtilé sebeovládání. To jsou tedy lidé, kteří přirozeným rozumem a na základě svědomí (vloženého Bohem¹⁰) naplňují svůj život mravními hodnotami. Avšak křesťan, který věří v Boha a žije ve stavu milosti posvěcující, naplňuje svůj mravní život ctnostmi nadpřirozené povahy. S posvěcující milostí se mu dostává vznešeného doprovodu všech ctností.

2.2. Rozlišování ctností

2.2.1. Podle původu

Rozeznávají se přirozené a nadpřirozené ctnosti. Přirozené člověk získává přirozenými silami, cvičením, praxí. Nadpřirozené se získávají nadpřirozenými silami: tj. přednostně odevzdáváním se Bohu, který smí s námi dělat vše, co chce. To nakonec překonává i naše momentální vědění a zkušenost o tom, co si myslíme, že je ctnost. Jejich hlavním druhem jsou pak vlité ctnosti.

Přirozené ctnosti se získávají přirozeným způsobem, opakováním dobrých skutků a vedou k přirozenému cíli, pozemské blaženosti. Protože rostou opakováním dobrých skutků, nazývají se **získané ctnosti**. Ctnost však není jen pouhý návyk. Je duchovní kvalitou. Návyk směřuje k získání automatické rutiny, která představuje

⁹ Srov. BENEŠ, A. *Morální teologie*. s. 42.

¹⁰ Gaudium et spes 16 (dále jen „GS“): „V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat. Jeho hlas ho stále vybízí, aby miloval a konal dobro a vyhýbal se zlu, a když je třeba, promlouvá k sluchu jeho srdce: toto dělej, tamto nedělej. Neboť člověk má ve svém srdci zákon vepsaný Bohem; v poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen. Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru. Prostřednictvím svědomí si podivuhodným způsobem uvědomuje zákon, který splňuje milováním Boha a bližního. (...) Čím více tedy převládá správné svědomí, tím více ustupují jednotlivci a skupiny od slepé libovůle a snaží se podřídit objektivním mravním normám. Nezřídka se ovšem stává, že se svědomí vlivem nepřekonatelné neznalosti mýlí, avšak tím neztrácí svou důstojnost. To však nelze říci tehdy, když se člověk málo stará o hledání pravdy a dobra a jeho svědomí se vlivem návyku na hřích poněkud stává téměř slepým.“

izolovaný rys v člověku, zatímco ctnost se stává prvkem pro budování celé osobnosti.

Jenže jakmile získanou ctnost člověk získává pod vlivem pomáhající milosti, už není jen čistě přirozená a vede k nadpřirozenému cíli – neospravedlněné k ospravedlnění, ospravedlněné pak ke spáse. Pán Ježíš řekl: „[...] *Beze mne nemůžete udělat nic.*“ (Jan 15,5)

Nadpřirozené ctnosti jsou Bohem vlité schopnosti křesťansky žít podle vzoru Ježíše Krista. Spasitel naznačil potřebu zařít náš život podle jeho vzoru: „*Dal jsem Vám příklad, abyste i vy jednali, jako jsem jednal já.*“ (Jan 13,15)

Bůh dává sílu, abychom mohli konat podle jeho vůle: „*Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese hojné ovoce.*“ (Jan 15,5)

2.2.2. Ctnosti vlité a získané

Získané ctnosti znali již pohané. V 6. století před Kristem se Pythagoras pokusil pojmenovat a popsat ctnost, která umožňuje myslet na pozdější základní ctnosti. Sókratés hovoří o ctnosti jako o poznání či vědění naučitelném vzděláváním. Aristotelés pak ctnost vidí jako střed mezi dvěma protiklady. Pro Řeky byla ctnost (*areté*) způsobem existence ušlechtilého a vzdělaného člověka. Naproti tomu Římané ctnost jako takovou (*virtus*) viděli jako postoj vznešeného člověka ve státě a životě. Stoikové například Aristotelovu myšlenku středu nesdíleli a ctnost, případně neřest umístili do samé krajnosti. Člověk je buď ctnostný nebo neřestný.¹¹

Vlité ctnosti získává člověk při křtu a narůstají s láskou v něm. Rozdíl mezi vlitými a získanými ctnostmi je tedy hluboký – spočívá mezi přirozeností a řádem milosti.

U ctností získaných jde o řízení smýšlení člověka pro vůli a smyslovost. Ctnost je v tomto určitým vztahem ke světu; v závislosti na té které konkrétní ctnosti přistupuje k situacím života (např. člověk primárně empatický, schopný porozumění, bude ke vztahům s druhými nastaven odlišně od člověka cílevědomého apod.)

U ctností vlitých se jedná o nesmírně vyšší řád a motiv, kterým se řídí. Člověk se ctností získanou myslí v hladině horizontální a klade si otázky: „*Jak mi to nyní prospěje např. v postavení, kariéře apod.?*“ Tedy v časném životě.

¹¹ Srov. WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. ISBN 80-7021-292-6. s. 335.

Člověk s ctnostmi vlitými, které rozvíjí, uvažuje: „*Jak mi to prospěje pro věčnost?*“ A protože si lidé tuto otázku hned nekladou, byť je zásadní, běžně nevědí, a to ani věřící sami, co je věčný život (nikoli co do pojmu, ale obsahu), co je ta která ctnost, a nemají ani odvahu následovat hotové definice, je potřebná předevangelizace. A přitom člověk je také za druhé před Bohem odpovědný.

U získaných ctností se člověk snaží uplatnit zdravý rozum, ale převládá pohled horizontální. Člověk se vyzná „více ve věcech světa“, méně v nadpřirozenu.¹²

Vlité ctnosti ukazují věci z hlediska Božího tj. – jak to vidí Bůh. A to nelze bez důvěrného spojení s Bohem; a kdo žije s Bohem, dostává se často do oblasti vnitřní očisty.

Z uvedeného tedy vyplývá, že získané mravní ctnosti jsou dobrou pomůckou pro vlité, ale v obou je velký rozdíl.

I když jsou získané a vlité ctnosti specificky rozdílné, existuje mezi nimi úzký vztah. U člověka ve stavu milosti posvěcující to pak nejsou dva principy, ale jen jeden princip nadpřirozené morální ctnosti, který obsahuje v sobě i přirozený prvek jako svoji složku. Nadpřirozená složka potom formuje přirozenou.

2.2.3. Růst ctností

Získané i vlité ctnosti mohou v člověku růst.

Pro každého to může být různě obtížné, každý člověk je originál, kterému byly dány různé vlohy a předpoklady. **Získané** ctnosti rostou stejným způsobem, jak vznikají, tedy opakováním stejných skutků, jejich počtem a intenzitou. Ačkoli se může na první pohled zdát o prostý univerzální návod, podstatu a obtížnost dosahování takového růstu nelze univerzálně vztáhnout na všechny. V některých ctnostech člověk vyniká více a jsou mu bližší. Pak je jeho úkolem tyto ctnosti pěstovat a rozvíjet, aby se staly samozřejmostí zkrášlující jeho život. Naopak péče o ctnosti, které nejsou člověku tolik blízké, je spíše bojem a častými „novými začátky“ snažení o tu kterou ctnost. Ta je něčím namáhavým a uvědomělým, než se stane samozřejmostí. Za příklad lze dát skromnou ctnost pořádkumilovnosti – člověk ví, co kam patří, kdy je čas pro určité jednání, v jakém vztahu jsou věci v jeho životě. Je-li člověku takříkajíc vrozena, pak je na něm, aby o ni pečoval, jak je psáno výše,

¹² Srov. Lk 16,8: „[...] *Vždyť synové tohoto světa jsou vůči sobě navzájem prozíravější, než synové světla.*“

a bránil ji také před degenerací (např. v tvrdé pedantství). Opačný typ člověka žije v chaosu, řídí se impulsy, pořádek ho de facto obtěžuje. Důležité je pochopení významu ctnosti, o kterou se má snažit, v životě jeho jako jedince, i v životě společenství, jehož je součástí. V konkrétním případě tedy pochopení toho, že pořádek je nezbytným prvkem života. Poté nastává nesnadná cesta růstu ctnosti.

Oba druhy jsou dobré a potřebné. Bylo by mylné myslet si, že opravdová ctnost vyvěrá přirozeně z nitra, či naopak že ctnostné je výlučně to, čeho bylo dosaženo námahou. Obojí je ctnost, pouze dosažená různou cestou.¹³

Získané ctnosti je možno umenšit a nakonec i ztratit, když člověk přestane konat příslušný dobrý skutek, anebo když koná opačný.

Vlité nerostou tak, jako vznikají. Při ospravedlnění je Bůh jednoduše vlévá. Jejich růst si potom zasluhujeme *de condigno* nadpřirozenými dobrými skutky vykonanými ve stavu milosti posvěcující.¹⁴ Ale rostou i *ex opere operato* přijímáním a působením svátostí.¹⁵

Vlité se nemohou zmenšovat, ale ztratit se mohou těžkým hříchem. Láska se ztrácí spolu s milostí posvěcující, víra a naděje protikladným hříchem (proti víře a naději) apod. Ztrátou lásky ale zůstávají všechny jakoby mrtvé.¹⁶ Ožijí znovu při ospravedlnění.

2.3. Míra ctnosti

Ctnost se vyhýbá krajnostem (extrémům). Člověk nesmí zabíhat ani příliš vpravo, ani příliš vlevo. V kontrastu s tím je ale třeba vnímat snahu o ctnost. O dobro je potřeba usilovat vši silou a horlivostí. „Střední“ míra snahy nikdy nepovede ke správnému „středu“ ctnosti.

Ctnostný člověk v sobě nosí Boha. Boží obraz v člověku je zdokonalován ctnostmi. Prohlubuje se tak i naše spojení s Bohem, které se uskutečňuje skrze Krista.

¹³ Srov. GUARDINI, Romano. *Ctnosti : meditace o podobách mravního života*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2015. 167 s. ISBN 978-80-7474-114-2. s. 9-10.

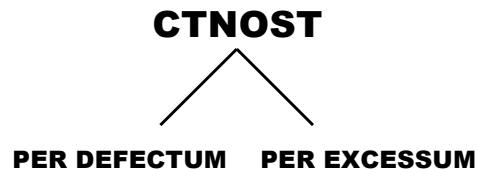
¹⁴ *de condigno* - milost nezasloužená, zásluha *de congruo* - zasloužená.

¹⁵ *ex opere operato* - ze samotného úkonu, *ex opere operantis* - z úkonu jednajícího

¹⁶ Srov. 1 Kor 13,1: „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon.“

Órigenés s odvoláním na Janovo evangelium¹⁷ ztotožnil ctnosti s Kristem. Roste-li člověk v ctnostech, roste v něm i Kristus. O to horlivěji by člověk měl usilovat o růst ve ctnostech a v nacházení jejich pravého „středu“ spojen ruku v ruce s rostoucím Božím životem uvnitř sebe, životem v Duchu a s Duchem.

Prohřešit se je možné při nepřiměřeně mnoho (*per excessum*), anebo pro málo (*per defectum*). Ctnost sama je pak hrotem mezi dvěma extrémy.



Ctnost si volí správnou míru činnosti a stojí uprostřed. Například ctnost statečnosti stojí mezi opovázlivostí a bázlivostí. Anebo vztah k majetku mezi lakomstvím a marnotratností.

Střed ctnosti je možno pozorovat z dvojího aspektu:

- ❖ podle předmětu a
- ❖ podle způsobu.

Morální ctnosti mají střed podle předmětu. Například při střízlivosti je to jídlo, při spravedlnosti je to věc, o kterou jde apod.

Člověk se má snažit dodržet zlatou střední cestu – *via aurea media*, i když tento střed – hrot není snadné udržet. Je to tak s celou katolickou vírou, která stojí na vyváženosti a na spojce „A“. Např.:

- ❖ Ježíš je Bůh A člověk.
- ❖ Bůh je milosrdný A spravedlivý.
- ❖ Naše spása je Boží milost A naše přičinění.
- ❖ Panna Maria byla Bohem obdarována A s darovanou milostí dokonale spolupracovala.
- ❖ Církev stojí na Petrově A Mariánském principu.
- ❖ Modli se A pracuj.

¹⁷ Srov. Jan 14,6: *Ježíš mu odpověděl: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.“*

Tyto uvedené příklady jsou jen ty nejmarkantnější, ale ve skutečnosti téměř každá pravda katolické víry stojí na této vyváženosti. Stejně tak ale i lidský život. Demonstrovat je to možné na posledním výše uvedeném příkladu rovnováhy modlitby a práce. Bezpochyby lze strávit celé dny v modlitbách a rozjímání, se snahou porozumět Božímu záměru s životem člověka, naslouchání tomu, co od člověka Bůh žádá. Rameno na vahách je maximální možnou měrou vychýleno na stranu „modli se“. Člověk může být spojen s Bohem, ale není zde téměř žádný prostor pro to, aby se toto spojení s Bohem projevilo v životě člověka, v jeho práci (myšleno i obecněji ve smyslu jakékoli činnosti jedince s dopadem na ostatní lidi). Je pasivní, směrem k druhým de facto nečinný. Naopak následky ramene vah maximálně přikloněného na stranu „pracuj“ jsou zřejmé – unavený člověk zaměřený na pracovní výkon s poškozenými či zcela přetřhanými vztahy k lidem, k Bohu. Najít střed a rovnováhu na spojce „a“ není jednoduché. Podaří-li se to, žije člověk ctnostný a plodný život v Boží přítomnosti.

Pokud se odstraní jedna nebo druhá část, nebo na jednu se položí příliš velký důraz na úkor druhé, člověk se dostává do extrémů. To dokazuje celá historie církve. I falešný kompromis vždy vede do jednoho z extrémů.

Kromě Panny Marie, která za Kristem prošla touto vyváženou cestou naprosto rovně, tak každý člověk porušený dědičným hříchem má tendenci „klopýtat z jedné strany na druhou“. V tomto případě nám opět vysvítá velký dar v neomylném učitelském úřadu církve, bez kterého není člověk schopen se udržet na zlaté střední cestě.

Z uvedeného je zřejmé, že zlatá střední cesta (*via aurea media*) je tedy něco naprosto jiného a v praxi velmi obtížného, než zlatá prostřednost – průměrnost (*aurea mediocritas*).

Jak již bylo zmíněno, v boji o kvalitu ctnosti není možné polevovat a zůstat „uprostřed“, neboť v duchovním životě platí přísně pravidlo - kdo nevystupuje na hrot či vrchol, sestupuje. Zde není stagnace. Člověk nesmí ztratit ze zřetele poslední cíl: slávu Boží a spásu duší.

Jen teologické ctnosti (víra, naděje a láska) nemohou mít střed z pohledu předmětu. Jejich předmětem je Bůh. Není možné například v Boha příliš věřit, příliš doufat, příliš ho milovat. Ale ve způsobu, jakým tyto ctnosti člověk uskutečňuje, se může prohřešit nedostatkem anebo přeháněním. Například fanatické způsoby projevů víry, které vždy vedou do věroučných omylů.

2.4. Milost posvěcující

Křtem je člověku vlita již zmíněná milost posvěcující, která se definuje jako účast na Božím životě.¹⁸ Křtem se stáváme vlastnictvím Boha, který smí se svým stvořením konat, co chce. Učí nás v pohledu na ctnost vidět život, protože Duch Svatý není duchem principů, ale duchem života; principy mají vycházet ze společného života, jinak lidské srdce nezasáhnou. Boží život v nás je jednoduchá (nesložená) věc (Boží život je především tajemství a máme milovat Boha z celého srdce).¹⁹ Dává rozumu vnitřní snadnost úsudku o praktických věcech křesťanského života, protože je to ctnost praktická, umožňuje správný důvod k jednání.

Do duše vlévá:

- ❖ **Božské ctnosti,**²⁰
- ❖ **dary Ducha Svatého,**²¹
- ❖ **mravní ctnosti,**²²
- ❖ **plodem je život podle blahoslavenství.**

Proto Katechismus tridentského sněmu říká, že s milostí posvěcující se vlévá do duše vznešený doprovod všech vlitých ctností,²³ které je ale nutno rozvíjet, jak bude uvedeno dále. Slouží dokonale nadpřirozenému životu. Kdo má velkou míru nadpřirozených ctností, nazývá se svatý. Ten může se sv. Pavlem říci: „*Jsem ukřižován spolu s Kristem, nežiji už já, ale žije ve mně Kristus.*“ (Gal 2,19-20)

¹⁸ Srov. OTT, L., *Dogmatika, De Gratia*. Olomouc : MCM, 1994, s. 35: „*S posvěcující milostí jsou vlitý božské neboli teologální ctnosti víry, naděje a lásky.*“

¹⁹ Srov. OTT, L., *Dogmatika, De Deo Uno*. s. 19: „*Bůh je absolutně jednoduchý.*“ A jednoduchost podle učitelů církve neznámá amputaci, ale odhalenou syntézu.

²⁰ Srov. OTT, L., *Dogmatika, De Gratia*. s. 38: „*S posvěcující milostí jsou vlitý božské neboli teologické ctnosti víry, naděje a lásky. (De fide).*“

²¹ Srov. tamtéž, s. 39: „*S posvěcující milostí se vlévají také dary Ducha svatého. (Sententia communis).*“

²² Srov. tamtéž, s. 39: „*S posvěcující milostí se vlévají také morální ctnosti. (Sententia communis).*“

²³ Srov. tamtéž, s. 38.

Milost posvěcující povýšila na stupeň nadpřirozenosti antickou stoickou disciplinovanost a středověkou rytířskost. Odstranila povýšeneckou nábožnost farizejů a proměnila člověka na Božího přítele a na Boží dítě, účastné na Boží přirozenosti. Vytváří správné společenství s Bohem, s lidmi a s celým světem. Svoji existencí dokazuje, k jaké plnosti, velikosti a moci nad životem Bůh určil člověka, který se obnovil se podle sv. Pavla: „*Proměňte se obnovou smýšlení, abyste dokázali rozeznat, co je vůle Boží, co je dobré, milé a dokonalé.*“ (Řím 12,2)

2.5. Plody milosti posvěcující

Bylo uvedeno, že milost posvěcující přivádí do duše:

- **Božské ctnosti,**
- **dary Ducha Svatého,**
- **mravní ctnosti,**
- **život podle blahoslavenství.**

Základní přehled:

2.5.1. Božské ctnosti (teologální)

Spolu s milostí posvěcující se vlévají **tři Božské ctnosti**. Stojí na prvním místě:

- **víra,**
- **naděje a**
- **láska.**

Jsou nosnými pilíři celého mravního života křesťanů. Jejich vnější symboly jsou kříž, kotva a srdce.

Víra je oporou všech vlitých ctností. Vlitá víra dává rozumnosti a mravním ctnostem světlo milosti, tj. Božské řízení dětí Božích.

Akt **VÍRY** je

souhlas **rozumu** se souhlasem

vůle za přispění

milosti se

zjevenou pravdou.

Naproti víře je pilíř **NADĚJE**. Jí člověk touží po Bohu, věčném životě a opírá se o Boží pomoc. Naděje je očekávání, že Bůh splní, co slíbil. Naděje je věcí vůle. Očekávání může být dlouhé a náročné. Bůh slíbil věčnou spásu a vše potřebné k jejímu dosažení.²⁴

Předmětem naděje je tedy Bůh a jejím motivem je opět Bůh. Podle sv. Tomáše Akvinského naděje pohlíží na věčnou blaženost jako na poslední cíl a na Boží pomoc jako na první příčinu vedoucí k blaženosti.²⁵

Nad oběma pilíři je kopule **LÁSKY** – nejvyšší ctnost.

Část, která se zvedá k nebi, symbolizuje lásku k Bohu.

Část sestupující k zemi lásku bliženeckou, kterou člověk miluje bližního pro Boha, jehož je každý povolán být dítětem.

Kříž na kopuli připomíná, že naše láska musí směřovat k Bohu skrze zásluhy Krista a zásluhy jeho utrpení.

Sv. Augustin a sv. Tomáš Akvinský k tomuto uvádí: „Každé Božské ctnosti (víře, naději a lásce) odpovídá dar Ducha Svatého.“²⁶

Ten je na obraze níže symbolizován lampou.

K teologálním ctnostem jsou vázány tyto dary Ducha Svatého:

Ke ctnosti **VÍRY** se tak pojí **dar ROZUMU** (intelektu): Jím člověk pojímá tajemství víry, Boží slovo, zvláště v okamžicích pokušení. Chápe, že Bůh je skutečně jeho poslední cíl a odpovídá věrností. Darem rozumu proniká hlubiny zjevených tajemství a jejich propojení, což je vyhrazeno těm, kteří jsou čistého

²⁴ Srov. OTT, L., *Dogmatika, De Gratia*. s. 20-21: „Bůh dává všem spravedlivým dostatečnou milost k zachování Božských příkazů.“ – „Bůh dává všem věřícím hříšníkům dostatečnou milost k obrácení.“ – Bůh dává všem nevěřícím bez vlastní viny dostatečnou milost k dosažení věčné spásy.“

²⁵ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, Reginald. *The three ages of Interior Life: Prelude of Eternal Life* [online]. Dostupné z: <https://www.ecatholic2000.com/lagrange/interior2/interior2.shtml>. Část III, kap. VII.

²⁶ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. VII.

srdce. Katolická víra není jakoby hromadou písku sesypaných pravd, ale ve skutečnosti mozaikou:

„Nikoli hromada písku, ale nádherná mozaika, stavba nebo lépe živoucí organismus, je nauka Církve. Teolog je při hlubokém studiu dogmatiky přímo uchvácen. Pozoruje tuto souvislost svatých pravd, jak jedna z druhé vyplývá, třetí podmiňuje a čtvrtou osvětluje. Tím si vysvětlíme, proč kterýkoli blud, popírající jediný článek víry, nezůstal osamocen, ale měl vzápětí řadu dalších bludů. Zde vidíme nezbytnou konsekvenci – stejně jako při výpočtu v matematice má první chyba ve svém důsledku mnoho dalších. Zevrubné pochopení vzájemné souvislosti a souladu svatých pravd nám vlije nezvratné přesvědčení, že dílo tak nadzemsky krásné, není původu lidského, nýbrž výtvar nestvořené, nekonečné moudrosti.“²⁷

Nyní je možné doplnit, že je to dar rozumu, který umožňuje toto pochopení.

K pilíři **NADĚJE** se pojí **dar POZNÁNÍ** (vědy, vědění) k poznávání věcí z příčin blízkých, křehkých a často selhávajících. Jím člověk vidí prázdnotu věcí pozemských a neschopnost člověka pomoci člověku k dosažení cílů nadpřirozených. Dar poznání ukazuje nedostatečnou schopnost tvorů splnit druhému touhu po štěstí. Orientuje k Bohu, který jediný toto může. „*Blahoslavení plačící (...)*“ (srov. Mt 5,4) nad pomíjivostí stvořeného a jeho zneužíváním.

U **LÁSKY** je pak dar **MOUDROSTI**. Osvěcuje celý „interiér“ a ukazuje vše jako pocházející od Boha – nejvyšší příčiny a posledního cíle. Dává člověku soudit o božských věcech vnitřní zkušeností s věcmi Božími. Způsobuje, že vidí vše jakoby očima Božími, jako to uměla Panna Maria, a proto byla lidem dána za matku a je matkou církve.

Potom člověk začíná chápat i některá dopuštění, která Bůh z lásky dopouští, aby vytěžil větší dobro, které člověk občas zahlédne a jednou uvidí. Dar moudrosti tedy dává poznat hlouběji než ctnost víry. Víra dává objektivní poznání pravd, ale

²⁷ KUBEŠ, Konrád Maria. *Maria : Mariologie upravená za mariánské čtení pro věřící lid, I. díl*. Praha: Posel Božského Srdce Páně, 1936. s. 9.

moudrost poodhaluje jejich závoj a dává vnitřní vhled do jejich tajemství. Jedná se o poznání proniknuté láskou.

Proto je nutné i v tomto případě plnit obě části:

Znát svoji víru „A“ modlitba (co nejužší vztah s Bohem). Nesmí chybět jedna část mezi spojkou „A“.²⁸

Úkon daru moudrosti je vnitřní „vychutnávání“ Božího tajemství.²⁹ Dává v kontemplaci láskyplné (vůle) poznání (rozum) a pokojné spočinutí v milovaném. Nic většího neexistuje, nic menšího nás neuspokojí. Viz slova sv. Augustina: „*Stvořil jsi nás pro sebe, Bože, a nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.*“

Láska je věcí vůle: Chtít dobro a chtít slávu Boží.

V tomto chrámu přebývá Nejsvětější Trojice.

2.5.2. Sedm darů Ducha Svatého

Když dříve uvedené vlité ctnosti propůjčují člověku schopnost poddat se Božímu vlivu, který vyvolává činnost nadpřirozenou, která však nepřekračuje „lidský způsob“, tak dary Ducha dávají schopnost nechat se hýbat Božím vlivem k jednání, které překračuje lidský způsob ctností. Vedou k „nadlidskému způsobu“ uskutečňování lásky, a také ke „kristifikovanému“ lidství, kdy se Kristus vtěluje do lidského života a člověk se Kristem postupně stává – žije s Kristem, žije jeho život a Kristus žije život konkrétního člověka. Dary Ducha Svatého činí učenlivými vůči zvláštním Božím dotekům a jako plachty lodí zachycují vanutí Božího působení.

Tento rozdíl mezi vlitými ctnostmi a darem Ducha Svatého, a podstatu, co je vlastně dar Ducha Svatého (součást Božího života), je nutné mít před očima při dalších úvahách.

Věřícímu člověku dávají dary Ducha Svatého schopnost řídit se vnuknutím Ducha Svatého a žít dokonalým křesťanským životem. Jejich výčet najdeme u proroka Izaiáše.³⁰ Mesiáše budou oslavovat tyto ctnosti jako dary Ducha Svatého:

²⁸ Srov. s úvahami o spojce „A“ v kapitole 2.3. Míra ctnosti.

²⁹ *Sapientia* – okoušející poznání, od *sapere* – okoušet.

³⁰ Iz 11,1-5: „*I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce. Na něm spočine duch Hospodinův: duch moudrosti a rozumnosti, duch rady a bohatýrské síly, duch poznání a bázně*

Dar **MOUDROSTI**

Dar **ROZUMU**

Dar **RADY**

Dar **SÍLY**

Dar **POZNÁNÍ** (někdy uváděn jako dar umění, vědy, vědění)

Dar **ZBOŽNOSTI**

Dar **BÁZNĚ BOŽÍ**

Snaží-li se člověk o dokonalý křesťanský život v přítomnosti a činnosti Ducha Svatého, pak také můžeme mluvit o Božím životě v člověku. Duch Svatý nás vychovává k životu modlitby. Ta je činností Boha i člověka – vyvěrá z Ducha Svatého a z člověka a zcela směřuje k Otci ve spojení s Kristem. Člověk může prosit, volat, toužit, vzpínat ruce, ale nespojí-li svoji modlitbu s Duchem Svatým a hlasem Krista, jen velmi těžko něco v běhu svého života změní. Proto je potřeba prosit o milost – o „milost stvořenou“, rozumějme dary pro duši, plynoucí z „milosti nestvořené“ v podobě Ducha Svatého přítomného v člověku. A také o samu „milost nestvořenou“, Ducha Svatého, aby v člověku působil, tiskl svoji pečeť, a ten tak mohl být přetvářeným a ozdobeným chrámem Ducha Svatého obdařeným milostí.³¹ Nikdo se nestane svatým vlastní silou.

2.5.3. Kardinální ctnosti (mravní)

Rozdíl mezi ctnostmi Božskými (víra, naděje, láska) a mravními, mezi něž patří kardinální, je ten, že Božské ctnosti mají za poslední cíl Boha, mravní jsou prostředky k dosažení Boha. Božské (teologické) ctnosti tedy míří k cíli, mravní ctnosti se týkají prostředků, které potřebujeme k dosažení cíle.

Spolu s milostí posvěcující se vlévají **i mravní ctnosti**. Mravní ctnosti se nedají taxativně vyjmenovat, neboť jich je tolik, kolik druhů je i dobrých skutků. Každý

Hospodinovy. Bázní Hospodinovou bude prodchnut. Nebude soudit podle toho, co vidí oči, nebude rozhodovat podle toho, co slyší uši, nýbrž bude soudit nuzné spravedlivě, o pokorných v zemi bude rozhodovat podle práva. Žezlem svých úst bude bít zemi, dechem svých rtů usmrtí svévolníka. Jeho bedra budou opásána spravedlností a jeho boky přepásá věrnost. “

³¹ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světa : Příručka křesťanské dokonalosti*. 5. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2012. 471 s. ISBN 978-80-7412-111-1. s. 30-35.

dobrý skutek se může stát ctností. A život opravdových křesťanů je bohatý na dobré skutky.

Mezi nimi jsou ale čtyři hlavní – **kardinální** mravní ctnosti:

- **ROZUMNOST,**
- **SPRAVEDLIVOST,**
- **MÍRNOST,**
- **STATEČNOST.**

Název je odvozen od latinského *cardo* – stěžej dveří a znamená to, že kolem těchto ctností se všechny ostatní mravní ctnosti otáčejí a mají v nich oporu.

ROZUMNOST – dává správný důvod pro jednání. Rozumnost je jako vožka, který řídí 3 ostatní ctnosti. Např. u spravedlnosti – dát každému, co mu patří – zde řídí míru (umírněnost) komu, co a kolik apod.

Ke každé z kardinálních ctností se pojí hlavní ctnosti k nim přidružené:

K ROZUMNOSTI se pojí:

Předvídavost – ta je odrazem Boží prozřetelnosti.

U **obezřetnosti** jde o přihlížení k okolnostem, v nich se člověk nachází a ve kterých jedná.

Stálost pomáhá, aby člověk neupouštěl od dobrých rozhodnutí učiněných po zralé úvaze a před Bohem.

SPRAVEDLNOST znamená dávat každému to, co mu patří a nechat ho užívat jeho práva. Ke ctnosti spravedlnosti se druží:

Vůči Bohu – **nábožnost**. Ta dává Bohu, co mu přísluší.

Kajícnost dává Bohu náhradu za urážky.

Poslušnost – vůči příkázáním Božím a představeným duchovním i časným.

STATEČNOST brání, aby se člověk nedal nerozumným způsobem odradit a svést na špatnou cestu.

Statečnost znamená, že se člověk zaobírá Božím životem, aby měl otcovské srdce, přinášel oběti a druhým žehnal. Statečnost a dar síly jsou nutné, aby člověk vytrval

na správné cestě i uprostřed velkého nebezpečí a neutekl ze strachu. Síla dává odvahu neustoupit nerozumně nebezpečí.

Projevuje se **trpělivostí** – např. ve snášení a překonávání každodenních utrpení a překážek, trpělivostí s tím, co bylo člověku sesláno a je jeho údělem, trpělivostí s lidmi, se kterým ho pojí nějaké vazby (rodiče, manželé, děti, spolupracovníci atd.), a také trpělivostí se sebou samým,

velkodušností, která směřuje k velkým věcem a nepoddává se obtížím, a

vytrvalostí – snášení každodenních protivenství, které přichází po celá léta.

MÍRNOST dává proniknout světlo rozumu do smyslovosti, zvláště ve formě střízlivosti a čistoty.

Ke ctnosti **MÍRNOSTI**, která usměrňuje a ovládá nezřízená smyslová hnutí, se druží:

čistota (nejen ve smyslu panenství, ale také jasnosti v postojích, ryzosti v úmyslech a vydanosti v intimitě),

vládnost, která krotí hněv a vznětlivost,

evangelijní chudoba, která učí nepřilnout pouze k pozemským věcem, ale toužit čím dál více také po věcech nebeských, učí důvěře v Boží pomoc, aby člověk dosáhl cíle své cesty. Chudoba a důvěra v Boha jdou ruku v ruce – čím více se člověk odlučuje od pozemských statků, tím více touží po věcech nebeských; čím méně spoléhá na lidskou pomoc, tím více věří v pomoc Boží.³² Konec konců je na místě připomenout i slova Krista: „*Jdi, prodej všechno, co máš, rozdej chudým a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne!*“ (Mk 10,21)

I uvedeným **kardinálním ctnostem** odpovídají **dary Ducha Svatého**:

ROZUMNOSTI dar **RADY**. Osvěcuje, kde by vlitá ctnost zůstala nejistá. Například člověk stojí v lidsky těžko odhadnutelné životní situaci vůči sobě, vůči druhým... a má ji řešit.)

SPRAVEDLNOSTI dar **ZBOŽNOSTI**, který pomáhá ve vyprahlosti a vnuká synovský vztah k Bohu.

³² Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. XIV.

STATEČNOSTI dar **SÍLY** pro mučednictví (i mučednictví srdce).

MÍRNOSTI – zvl. čistotě, dar **synovské BÁZNĚ**. Pomáhá překonat pokušení těla. Mírnost dává sestoupit světlu rozumu do naší **smyslovosti** – **pudů** především ve formě **střídmosti** (pud sebezáchovy) a **čistoty** (pud zachování rodu – sex).

Z uvedeného je zřejmé, že ctnosti zdokonalují **rozum** nebo **vůli** v jejich činnosti. Podle toho je možné rozlišit **ctnosti rozumu** a **vůle**.

Ctnosti **ROZUMOVÉ**, do kterých je zahrnuta **oblast poznávání pravdy**.

Ctnosti týkající se **VŮLE** jsou ty, které pomáhají **zdokonalit vůli v její činnosti a působení**.

Tak se v obrázku stavby (viz obr. 1) zhušťuje nauka evangelia, sv. Pavla a velkých učitelů církve o podřízenosti ctností a jejich propojení s dary.

Může se to zdát složité. Osvětlí to poznámka: Když v duši nebo komunitě je základem hluboká pokora a vrcholem bratrská láska, je to velké znamení lásky k Bohu. Pak jde vše dobře, protože potom Bůh doplní svými dary to, co schází získané rozumnosti nebo přirozené energii. Bude stále připomínat stavovské povinnosti a dávat milost k jejich plnění. Bůh dává milost pokorným. Ta nikdy neschází těm, kdo uskutečňují přikázání lásky: „[...] *Milujte se navzájem tak, jako jsem já miloval Vás. Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci [...]*.“ (srov. Jan 13,34-35)

Rozjímání nad uvedenými úvahami ve spojení s probranými tématy v předešlých kapitolách tak ukazují, že nauka církve je skutečnou mozaikou a v tomto případě umožňují člověku nalézt své slabiny a zároveň s pokorou hledat, čím člověka Bůh obdařil a čím může být druhým užitečný – co je Boží vůle s ním a za které hřivny bude skládat účty.³³

³³ Úvahy mohou být základem pro rozjímání nad desátkem: „(...) *který hlásal Boží království (...)*.“

2.6. Vzájemné vztahy ctností

Pravda o vzájemných vztazích jednotlivých ctností se zakládá na učení sv. Jakuba: „*Kdo by totiž zachoval celý zákon, a jen v jednom přikázání klopýtl, provinil se proti všem.*“ (Jak 2,10)

Je možné říci, že ctnosti jsou v přímém poměru: čím více roste jedna, tím více mohutní druhá, když se umenšuje jedna, upadá i druhá. Člověk nemůže v jedné ctnosti vynikat a v jiných být nulový. To by nebyla pravá ctnost. Pravda je ta, že v některé člověk postoupil více, v jiné méně, ale ve všech musí mít určitý stupeň. Lze to připodobnit růstu prstů na ruce: jeden je silnější, druhý tenčí, jeden delší, druhý kratší, ale rostou úměrně z dětské dlaně do dospělosti. K vzájemnému vztahu ctností je třeba připomenout, že některá ctnost má své přidružené ctnosti, které jsou její částí. Tyto části nelze chápat materiálně, jako například dům se skládá z částí (základ, stěny, střecha), ale v tom smyslu, že přidružené části danou základní ctnost nějakým způsobem zdokonalují, doplňují a její úkony zintenzivňují. Doklad o této souvislosti mezi ctnostmi je možné nalézt u sv. Kateřiny Sienské, která mluví o mírnosti a obrazu stromu, jeho větví a plodů, o stromu zakořeněném v pokoře.³⁴

Všechny ctnosti jsou vznešené, ale přece se jedna od druhé rozlišují silou svého lesku. Jako se hvězda liší od hvězdy, tak se liší ctnost od ctnosti svojí vnitřní hodnotou. Její hodnotu určuje předmět, ke kterému se ctnost vztahuje. Tak Božské ctnosti - víra, naděje a láska - mají za předmět Boha. Ale i mezi nimi láska je největší.³⁵

Podobně, jak bylo uvedeno, ctnost rozumnosti je mezi mravními ctnostmi na prvním místě, protože předmět rozumu je v hierarchii hodnot na první příčce. Má totiž řídicí funkci v lidských úkonech.

Rovněž ctnost čistoty má svůj zvláštní půvab mezi ostatními ctnostmi a právem ji nazývají andělskou. Kdo má čisté srdce, vidí i Boha a celý mravní život vyšším pohledem. „*Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uvidí Boha.*“ (Mt 5,8)

³⁴ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. VIII.

³⁵ Srov. 1 Kor 13,13: „*A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska.*“

2.6.1. Osm blahoslavenství

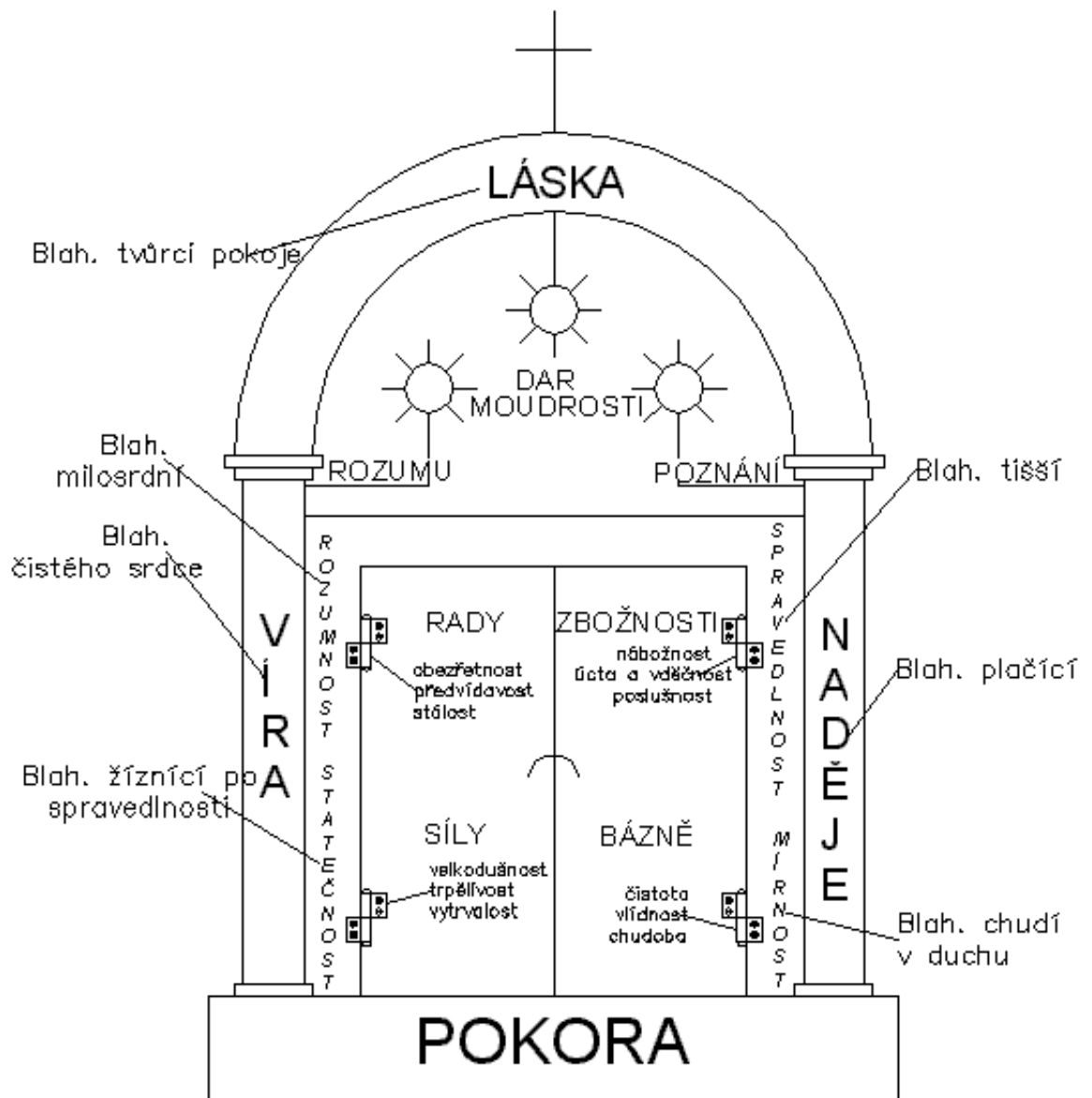
Blahoslavenství nejsou ctnosti, ale činnosti, ve kterých vrcholí ctnostný život, když dary Ducha Svatého zaplní celou jeho míru.³⁶ Plody Ducha Svatého jsou účinky ctností. Blahoslavenství je možné nazvat jako plody ctnostného života. Přinášejí radost a štěstí ze služby Bohu a bližnímu. Řeč Ježíše Krista na hoře je chvalozpěvem na osm morálních ctností. Evangelium sv. Matouše je uvádí takto (Mt 5,3-10):

- ❖ Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království.
- ❖ Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni.
- ❖ Blahoslavení tiší, neboť oni budou dědici země.
- ❖ Blahoslavení žízňící po spravedlnosti, neboť oni dojdou spravedlnosti.
- ❖ Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.
- ❖ Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uvidí Boha.
- ❖ Blahoslavení ti, co šíří pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími.
- ❖ Blahoslavení pronásledovaní pro spravedlnost, neboť jejich je nebeské království.

Pro přehlednost je nyní možné probrané téma následně zobrazit a poukázat na vzájemné vazby (obr.1):³⁷

³⁶ Srov. JOURNET, Charles. *Promluvy o Duchu svatém*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2009. 131, [3] s. ISBN 978-80-87183-12-0. s. 104: „Stejně jako ctnosti, i dary jsou navzájem propojené; kdo má jeden, má ve stejné míře i všechny ostatní. Nejsou stejně velké, ale rostou souběžně - jako prsty na ruce.“

³⁷ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. VII.



Obr. 1

Pán sám upozorňuje, že je třeba stavět duchovní život na skále, ne na písku.³⁸

Sv. Pavel učí, že tou skálou je Kristus:

„Chtěl bych vám připomenout, bratři, že naši praotcové byli všichni pod oblakovým sloupem, všichni prošli mořem, všichni byli křtem v oblaku a moři spojeni s Mojžíšem, všichni jedli týž duchovní pokrm a pili týž duchovní nápoj; pili totiž z duchovní skály, která je doprovázela, a tou skálou byl Kristus.“ (1 Kor 10,1-4)

³⁸ Srov. Mt 7,24-26: „A tak každý, kdo slyší tato má slova a plní je, bude podoben rozváznému muži, který postavil svůj dům na skále. Tu spadl přívál, přihnaly se vody, zvedla se vichřice, a vrhly se na ten dům; ale nespádl, neboť měl základy na skále. Ale každý, kdo slyší tato má slova a neplní je, bude podoben muži bláznivému, který postavil svůj dům na písku.“

Viditelně jej zde zastupuje papež a s ním spojená hierarchie: „*A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou.*“ (Mt 16,18)

Sv. Augustýn učí, že hloubení základů až po skálu symbolizuje pokoru.³⁹ Ta odstraňuje pýchu, která je kořenem všech hříchů. Duše, která se zbaví pýchy (sebelásky), bude naplněna Bohem. Je ovšem třeba jít hluboko. Sám Pán člověku pomáhá – nechá-li Ho ale člověk vytěžit z pokořování, které mu posílá. Potom je třeba přijmout svoji křehkost jako dar.

Pokora je nejčastěji viděna jako základ a možnost všech ctností. Jan Zlatoústý praví, že: „*Pokora je matka, kořen, kojná, základ, spojnice všech ostatních ctností.*“⁴⁰ Sv. Augustin v pokoře vidí „*celou křesťanskou kázeň*“.⁴¹ Pokora vychází od Krista, který je učitelem pokory, jak ho označuje sv. Augustin, a přivádí nás k realistickému sebezpoznání před Bohem. Člověk, který se pokoře naučil od Krista, který je tichý a pokorného srdce (srov. Mt 11,29), se stává živnou půdou pro milost, která v něm může růst a přinášet plody. K pravé pokoře vede cesta pokořování, která je pro člověka velmi obtížná a není ji prakticky schopen bez nějakého zaváhání absolvovat. Proto lze na pokoru nahlížet i tak, že se nejedná o ctnost, kterou máme získat, ale o pokoření, jež musíme trpět. Je to sestoupení do vlastního nitra se zdrceným srdcem, ale díky této zkušenosti člověk může vzpomenout slova žalmisty: „*Byl jsem pokořen a bylo mi to k dobru, naučil jsem se tvým nařízením.*“ (Žl 119,71)

2.7. Pýcha

Na opačném pólu stojí pýcha. Je definována jako nezřízená žádost sebeoslavy.⁴² A také přesvědčením, že máme hodnoty dobře definovány: žijeme z označení ctností, ale nevnímáme proud zpřítomňujícího Boha, který překonává jako jediné Slovo naše vlastní slova. U pýchy je vždy nutno být pyšný „na něco“ mimo sebe, na něco,

³⁹ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. VII.

⁴⁰ BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. s. 164.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. s. 300-302.

co člověk „má“. Nevystačí sám se sebou. Oproti tomu pokora „je“. Pokora není „na něco“.

Malou ukázkou můžeme vidět na příkladu dítěte. Dítě je krásné, než to „zjistí“ a začne se předvádět. Chce předvádět „samo sebe“. Brání tak Bohu ukázat jeho krásu. Pýcha je nejnebezpečnější nemoc. Například u hříchů smyslnosti se člověk vnitřně nechce vzdálit od Boha. Ze slabosti „chce rozkoš“, ale prvotně ne ztratit Boha (i když ztrácí).

Ale u pýchy je to jinak. Člověk chce slávu sobě, ne Bohu a staví se tak proti Bohu.⁴³ Dokáže i Božích věcí zneužít pro svoji slávu. Sám by však třeba odporoval myšlence, že tomu tak ve skutečnosti je. Zvláště taková duchovní pýcha je krajně nebezpečná duchovní nemoc. Člověk – aniž by si to do důsledku uvědomoval – se staví jako jediný autor svých dobrých skutků a chlubí se svým duchovním privilegiem. Přitom je třeba mít na paměti slova Písma: *„Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese hojné ovoce; neboť beze mne nemůžete činit nic. Kdo nezůstane ve mně, bude vyvržen ven jako ratolest a uschne; pak ji seberou, hodí do ohně a spálí.“* (Jan 15,5-6)

Nebo:

„Kdo ti dal vyniknout? Máš něco, co bys nebyl dostal? A když jsi to dostal, proč se chlubiš, jako bys to nebyl dostal?“ (1 Kor 4,7)

Nebezpečí pýchy se dá připodobnit lavině. Na začátku může člověk ještě ve skrytu mít jisté zábrany. V té době bývá často jinými i nezřízeně obdivován, což se někdy může jevit jako zákeřnost ďáblova, proto sv. Tomáš Akvinský říká, že lichocením bývá často smrtelným hříchem,⁴⁴ neboť tím člověk uvádí druhého do tohoto nebezpečí. Člověk musí pečlivě rozlišovat, kdy je jeho slovo povzbuzením a kdy marnivým lichocením.

⁴³ Srov. Gn 11,4: *„Nuže, vybudujme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno [...]“* Co tedy doopravdy říkají? Učiňme si jméno, ne učiňme jméno Bohu!

⁴⁴ AKVINSKÝ, Tomáš., *Theologická summa II-II*. Olomouc, 1938, s. 904.

Po čase zárodky pýchy bují a člověk zlehka a nenápadně „klouže po svahu“, až, aniž by to na sobě už poznal, jedná zcela bez zábran. A jediný lék - pokořování - je v tom stavu už neuvěřitelně hořký.

Duchovní stavba lidského života musí stát na pokoře (viz Obr. 1).⁴⁵

Sv. Terezie z Avily říkala: „*Kdybych řekla: >>Bože, miluji Tě příliš, než abych měla jednu myšlenku proti víře<<, má pokušení by byla tak prudká, že bych určitě podlehla.*“⁴⁶

Z této věty je zřejmé, jak citlivé svědomí proti duchovní pýše světice měla. Či spíše – světice v Božím světle poznala zákeřnost a nebezpečnost duchovní pýchy. Ve světle vrcholu si Terezie uvědomuje, že jeden hřích pýchy – stavba duchovního života postavena na bublině – by otrásl skvělou budovou dokonalosti a zcela zastavil proud milosrdenství.

Z toho je také zřejmé, jak smrtelně jedovatá je pýcha – zvláště duchovní pýcha.

Jinými myšlenkami sv. Terezie z Avily jsou: „*Pokoro – Tebou nechá na sobě Pán vylákat všechno, co od něho chceme.*“⁴⁷

Samozřejmě v tomto případě platí, že pokorný člověk chce to, co Bůh, neboť On jako náš stvořitel nejlépe ví, co do člověka vložil a k čemu se nejlépe hodí a to po člověku na zemi požaduje. Jde o to, že pokora je základ toho, co Bůh ve svém stvořitelském plánu s člověkem zamýšlí – jaký úkol pro něj na zemi má.

Studium pravdy a kontakt s velkými duchy⁴⁸ od pýchy očišťuje. Hlubkovou očistu ale působí jen světlo samo – sám Bůh. Tato očista bývá zpočátku bolestná, ale světlo se při ní stává stále jasnější.

⁴⁵ Srov. Mt 11,29: „*Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším.*“

⁴⁶ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of Interior Life: Prelude of Eternal Life* [online]. Část III, kap. VII.

⁴⁷ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of Interior Life: Prelude of Eternal Life* [online]. Část III, kap. VII.

⁴⁸ Velkými duchy jsou míněni světcí, církevní učitelé apod. Tuto očistu zažili to lidé např. v kontaktu se sv. Donem Boskem, sv. otcem Piem. Srov. příběh Joba.

2.7.1. Zcela maličcí

Zde je vhodné se zmínit o slovním spojení „být zcela maličký“. Pokud si člověk správně uvědomí, co znamená dobrovolnost milosti, je zřejmé, že základní podmínkou je stát se zcela malými:

„V ten čas řekl Ježíš: >>Velebím tě, Otče, Pane nebes i země, že jsi tyto věci skryl před moudrými a rozumnými a zjevil jsi je maličkým.<<“ (Mt 11,25)

Pokora sama ještě není malost. Duše pokorná, podivuhodně pokorná, nemusí být ještě zcela malá, zatímco ale duše malá bude nevyhnutelně pokorná.

Malost není odlišná ctnost, kterou by člověk mohl získat silou vůle nebo silou trpělivosti.⁴⁹ Je to spíše stav, stvořený v něm skrze milost, zdokonalovaný Duchem Svatým, stav, který je Božím darem duši, která jej přijme. Dar Jeho milosrdenství. Je to dar skrytý a tajemný, zcela vnitřní, zcela Božský dar, který uvádí duše do „Mariina tajemství“. Je to skutečná účast na jejích mateřských milostech, na jejích milostech jako Neposkvrněné.⁵⁰

Od Neposkvrněné se člověk učí růst v maličkosti a v důvěře, v pokoře a v bezmezné oddanosti Otcově lásce. Neboť ze všech vykoupených jen Maria byla malá, zcela malá, nejmenší.⁵¹ A toto je výsadou jejího neposkvrněného početí: „Protože jsem byla zcela malá, zalíbila jsem se Nejvyššímu.“⁵²

Panna Maria nikdy nevyšla ze svého „nic“. Zůstávala na tomto místě svého „nic“ před Tím, který je. U člověka jsou to hříchy, které jej staví proti Bohu, a které

⁴⁹ Malost může být předmětem touhy a člověk se může na ni připravit úkony vnitřní chudoby, vroucími touhami po ztotožnění se s Boží vůlí.

⁵⁰ Sv. Jan Pavel II. při promluvě na generální audienci 7.12.1983 říká: „Především si musíme uvědomit, že Maria byla stvořena neposkvrněná, aby mohla lépe jednat v našem zastoupení. Plnost milosti jí umožnila dokonale splnit její úkol spolupracovat na díle spásy a dodat maximální hodnotu její spolupráci na oběti.“
In: *Mariina doba* [online]. 2000(2). Dostupné z: <http://vasekmacek.sweb.cz/md/muster6.htm>.

⁵¹ JAN PAVEL II., *Redemptoris Mater*, 17: „Od okamžiku zvěstování byla mysl Panny a Matky uvedena do plné „novosti“ sebezjevení, kterým se sám Bůh zjevil, a byla si tohoto tajemství vědoma. Ona je první z „maličkových“, o kterých řekne jednou Ježíš: >>Otče, (...) i když jsi tyto věci skryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým.<< (Mt 11,25)“ Panna Maria podle uvedené úvahy Jana Pavla II. byla vírou ve styku s nevýslovným tajemstvím a naopak jako maličká první pronikla do plné novosti sebezjevení Boha a byla si tohoto tajemství vědoma.

⁵² Třetí antifona z nešporů o Mateřství Panny Marie.

působí, že povstává proti Němu. V Marii není vůbec nic takového.⁵³ Ona se otevírá proudu jeho milosti a jeho lásky.

Celá malost je tedy výlučnou výsadou Marie, protože ona byla zcela uchována a zcela přikryta milosrdenstvím Božím a s touto milostí dokázala maximálně spolupracovat a neklást ji překážky. Avšak Maria se chce podělit o tuto celou malost se svými dětmi. Aby jim mohla přímo a v hojnosti dát tuto milost, která je jejím pokladem a její náležitostí, umenšuje je, až v nich povstává její Syn. Ten je vzorem každé svatosti, s ním se její malé děti ztotožňují do té míry, že s ním již tvoří jen jedno.⁵⁴ Mariina mateřská činnost zůstává v tom, že tyto duše staví do dokonalé a úplné závislosti na Duchu Svatém, aby jimi hýbal svými dary a duše aby se vlastně dostaly do postoje, který jim zajistí nejvyšší činnost v Bohu a neomezenou plodnost. Spojená činnost Ducha Svatého a Panny Marie je činností mateřskou, neboť je vyhrazena Té, která je zastíněna a oplodněna poprvé silou vtělení, aby dala zrod Hlavě mystického těla, stala se znovu tím samým Duchem Svatým plodnou, aby zrodila všechny údy, které budou tvořit celého Krista. K uvedenému tématu učil Jan Pavel II.:

„S touto snoubeneckou a mateřskou vírou touží (Maria) působit na všechny, kdo se jí svěří jako její děti. Čím více tyto děti setrvávají v takovém postoji a postupují v něm, tím blíž je přivádí Maria k >>nevystižitelnému Kristovu bohatství<< (Ef 3,8). A tím lépe také poznávají v celé plnosti důstojnost člověka a poslední smysl jeho povolání. >>Kristus (...) plně odhaluje člověka jemu samému.<<“⁵⁵

Maria je všeobecná Matka, ke které se každý člověk může hlásit z důvodu svatého křtu. Ona je nejen rodičkou božského života v Duchu Svatém, ale i ztvárňovatelkou, vychovatelkou každého ze svých malých dětí.⁵⁶

⁵³ Srov. Lumen Gentium 65: „Církev už došla v blahoslavené Panně k dokonalosti bez poskvrny a vrásky (Srov. Ef 5,27). Věřící se však stále ještě snaží přemáhat hřích a růst ve svatosti. Proto pozvedají oči k Marii, která září celému společenství vyvolených jako vzor ctností.“

⁵⁴ Srov. 2 Kor 4,7 „Tento poklad máme však v hliněných nádobách, aby bylo patrné, že tato nesmírná moc je Boží a není z nás.“

⁵⁵ JAN PAVEL II., *Redemptoris Mater*, 46.

⁵⁶ Srov. GRIGNION Z MONTFORTU, Ludvík Maria. *O pravé mariánské úctě*. 2. přeprac. a dopl. vydání. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1997. s.161-162: „Maria je svatým místem a Velesvatyní, kde se utvářejí a odlévají svatí. Všimněte si, prosím, že říkám: Svatí se v Marii odlévají. Je totiž velký rozdíl mezi tím, když

Její jediná touha byla uchovat se otevřenou pro Boha svoji věrností a svoji svobodou. Proto byla tak bohatá Jím, neboť byla chudobná ve všem, co není On. Ona po celý svůj život kráčela cestou čisté víry, a jelikož byla cele vydanou Duchu Svatému, nevěděla, co z ní učiní tento Duch, dala se přivést k dokonalosti ve svatosti bez toho, že by se někdy na chvíli zahleděla na sebe. Kdyby se Maria byla jedním pohledem zahleděla na sebe se zalíbením, již by nebyla více Neposkvrněná.

2.8. Mírnost

V návaznosti na výše uvedené řádky se nyní přesuňme k jedné vybrané konkrétní ctnosti, ctnosti mírnosti.

Mírnost, lat. *temperantia*, ve svém základním významu znamená ctnost, která zmírňuje přitažlivost rozkoší, dává člověku schopnost vyrovnaně užívat stvořená dobra, zabezpečuje vládu vůle nad pudy a touhy udržuje v mezích počestnosti, sleduje dobro rozumu, který řídí a mírní špatné dychtivosti. Mírný člověk zaměřuje své smyslové tužby k dobru, uchovává si zdravou rozvážnost a nejedná podle svého „pudu“.⁵⁷

I v případě mírnosti je třeba rozlišovat, zda ctnost byla „získána“ člověkem samotným nebo vлита při křtu. Rozdíl v těchto dvou podstatách je nevyjádřitelný nějakou všeobecně známou měrou. Ctnosti vlité křtem osvětlují světlem milosti vůli člověka a jeho chutě a sklony. Např. ctnost mírnosti získaná samotným člověkem nebere v úvahu tajemství víry, naše směřování do věčného života, dědičný hřích, nekonečnou tíhu smrtelného hříchu jako útoku proti Bohu, hodnotu lásky ani Boží přátelství s člověkem. Nezvažuje ani nadpřirozený cíl: „*Bud'te dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“ (Mt 5,48) Naopak vlitá mírnost, řízená vírou a

se podoba sochy vytvoří kladivem a dlátem, a tím, když se odlije ve formě. Řezbáři a sochaři se hodně napracují a zabere jim hodně času, aby vytvořili sochu prvním způsobem. Zhotovují-li ji však odléváním, pracují málo a mají ji za chvíli hotovou. Svätý Augustin nazývá Pannu Marii formou Boží. Kdo je vlit do této božské formy, brzy je utvořen a odlit v Krista a Kristus v něm, protože byl vlit do stejné formy, která již ztvárnila jednoho Boha. [...] Avšak zbožné osoby, které si zvolí tajemství této mariánské úcty, právem přirovnávám ke slévačům a odlévačům, kteří našli krásnou formu Marie, v níž byl přirozeně i božsky ztvárněn Kristus. Nespolehají na vlastní důmysl a důvěřují jedině správnosti formy. Vlévají se do Marie a ztrácejí se v Ní, aby se tak stali věrným obrazem Ježíše Krista. Jak krásné a pravdivé je to přirovnání! Kdo je však pochopí? Toužím, abys to byl ty, milý bratře. Ale nezapomeň, že do formy se lije jen to, co je roztavené a tekuté. To znamená, že je zapotřebí, abys v sobě zničil a roztavil starého Adama, chceš-li se v Marii stát Adamem novým.“

⁵⁷ Srov. *Katechismus katolické církve* (dále jen KKC). 2. vyd., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3. čl. 1809.

křesťanskou moudrostí, všechna tato tajemství uvažuje a je určena udělat člověka opravdovou rozumnou bytostí a dát mu nadpřirozené vnímání Božího dítěte.

Obsah pojmu mírnost, nebo také umírněnost, se dnes omezil v podstatě jen na umírněnost v jídle a pití. Ale *temperantia* tento pohled dalece přesahuje, je to jedna ze základních ctností, jedna ze čtyř stěžejí, na kterých spočívá brána k životu. Umírňování je dnes vztahováno k různým oblastem (ať už výše zmíněné jídlo a pití, hněv, má téměř výlučně negativní význam – omezení, potlačení). Ale původní řecký výraz *sófrósyné* znamená všeobecně „pořádací rozumnost“. Latinské *temperare* pak znamená sestavit uspořádaný celek z různorodých částí. Teprve na základě tohoto širšího významu je možné přejít k zápornému smyslu (omezit, držet na uzdě, učinit přítrž apod.).⁵⁸ Míra, příp. neuměřenost, byla jedním z ústředních témat již v antické filozofii. Seneca a Marcus Aurelius s ní spojovali celý systém nauky o ctnostech. Jádrem byla myšlenka, že se člověk dokáže něčeho zříci ze svobodné vůle. Tělo sice může lákat a přemlouvat, ale přesto je zde možnost volby to neudělat. Zamezení volnému průchodu pudů ale není vnímáno jako omezení vlastní svobody, naopak ukázněná znamená otevření prostoru svobodě nad rámec biologických daností.

Mírnost je formou kázně, která znamená uskutečnit v sobě řád. Podle sv. Tomáše Akvinského je dalším významem mírnosti „pokoj ducha“ (*quies animi*).⁵⁹ Nejde o uklidnění ve smyslu spokojenosti, ale o klid, který je pečeti a plodem řádu. Smyslem a cílem toho, co je latinsky označováno *temperantia*, je vnitřní řád člověka, z něhož vyvěrá onen pokoj ducha. Kázeň znamená uskutečnit řád v sobě samém. Umírněnost se od ostatních základních ctností liší právě tím, že se vztahuje výlučně na toho, kdo je činný – moudrost je vztažena k bytí jako celku, spravedlnost je zaměřena na druhého člověka, statečný člověk pak zapomíná sám na sebe a dává všanc svůj majetek nebo i život). Mírnost, resp. kázeň je zaměřena na člověka samého, člověk se přiklání k sobě samému, zaměřuje se na svůj stav. Úkolem mravních ctností obecně je zachovat rozum nad vášněmi odporujícími

⁵⁸ Srov. PIEPER, Josef. *Ctnosti*. 1. vyd. Praha: Česká křesťanská akademie, 2000. 159 s. ISBN 80-85795-35-4. s. 113-115.

⁵⁹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 141.

rozumu. Mírnost se týká význačných potěšení, která se vztahují k zachování lidského života, buď jako rodu, nebo jednotlivce (pokrm, pohlavní pudy). Sv. Tomáš Akvinský v souvislosti s tímto k mírnosti řadí další ctnosti (rozlišované na základě různosti látky a předmětu), např. odříkání (v případě jídla), střízlivost (nápoje), čistota (pohlavní), či cudnost (polibky, doteky, objetí).⁶⁰

Člověk se k sobě samému může přiklánět v zásadě dvěma způsoby – nesobecky/nezištně, a naproti tomu sebestředně/sobecky/zištně. Pouze první způsob vede k sebeuchování, ten druhý člověka rozvrací. Kázeň je nezištná péče o uchování vlastního bytí.⁶¹

Udržovat si zdravou míru znamená objevovat svobodu v tom, co člověk má. Uchovávat si zdravou míru znamená osvobodit se od žádostivosti a od sebe samého. Takto naplněná svoboda je už sama o sobě štěstím. Když se člověk osvobodí, aby mohl konat dobro, jeho štěstí tím ještě vzroste.⁶²

Jak bylo řečeno, umírněnost je nejčastěji vztahována k lidskému chování:⁶³ například nepřehánět při líčení prožitých událostí nebo v nedostatku pozornosti a tvořivých podnětů vůči druhým, i k tělesným projevům, k potřebám lidského těla (pití, jídlo, pohlavní pudy). Působení mírnosti vstupuje také do dalších oblastí lidského života. Zmiňme například sebeobranu: pokud člověk reaguje na násilí s přiměřenou mírností, pak je obrana oprávněná, není nutné pro spásu duše zřít se oprávněné obrany, aby se člověk vyhnul zabití druhých, člověk je povinen starat se víc o svůj život než o život druhých. Nebo vlastníci užitkových a spotřebních statků jich mají užívat s umírněností a jejich nejlepší část vyhradit hostům, nemocným a chudým, dále ve vztahu k hromadným sdělovacím prostředkům si jejich uživatelé mají uložit umírněnost a kázeň; mají povinnost vypěstovat si jasné a správné svědomí, aby dokázali snáze odolávat špatným vlivům.⁶⁴

⁶⁰ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 143.

⁶¹ Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*. s. 115 - 119.

⁶² Srov. WOLF, Notker. *Sedm hlavních ctností*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7195-549-8. s. 92.

⁶³ Křesťan, jenž systematicky dbá o duchovní život, obvykle primárně trpí pokušeními v řádu duševním a až posléze smyslovém.

⁶⁴ Srov. KKC 2264, 2405, 2496.

Člověk přirozeně hledá naplnění svého života mimo jiné i v nalezení svého přednostního postavení a vážnosti ve společnosti. Dokáže-li to splnit s umírněností, učí se pokoře, která v tomto smyslu tkví v tom, že člověk si sebe cení natolik, nakolik to odpovídá pravdě.

Mírnost, jako nadpřirozená tichost, má doprovázet trpělivost. Liší se od ní svým vlastním specifickým účinkem. Mírnost jako ctnost se liší od mírnosti přirozené (temperamentu) tím, že vnáší do velmi rozdílných okolností světlo správného rozumu osvětleného vírou. Tato ctnost převyšuje pouhou přirozenou mírnost, jako ctnost čistoty převyšuje přirozený stud nebo ctnost milosrdenství pouhý smyslový soucit. Přirozená mírnost se snadno uplatňuje vůči těm, kdo jsou člověku milí a často je doprovázena tvrdostí vůči jiným.⁶⁵ Ale také v konání dobrého je dobré dokázat se naučit mírnosti ve smyslu střídmosti (např. lékař sloužící z vlastní vůle neúnosně dlouhou směnu, zahrnování dětí množstvím hraček, skoro až úzkostná vazba na rodiče/rodinu, kdy děti zůstávají bydlet u rodičů v podstatě až do svatby, pokud se kdy vůbec ožení/vdají apod.).

U spravedlivého se vlitá ctnost uplatňuje současně se získanou, neboť, jak bylo uvedeno, získaná je ve službách vlité.⁶⁶ Projevuje se v pohledu, úsměvu, postoji, způsobu řeči apod.⁶⁷ a zdvojuje hodnotu prokázané služby.

Horlivost o spásu bližního je marná, není-li vlídná, neprojeví-li navenek lásku. Křesťanská vlídnost, která na hrubost odpoví mírností, nedolomí nalomenou třtinu⁶⁸, ale dokáže znormalizovat situaci podle pravdy, kterou uvádí sv. František Saleský: „*Je lépe přivést ke kající mírností, než k pokrytectví přísností.*“⁶⁹

O mírnosti se zmiňuje také apoštol Petr ve svém druhém listu:

⁶⁵ Srov. Mt 5,44-48: „*Já však pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují, abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé. Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž? A jestliže zdravíte jenom své bratry, co činíte zvláštního? Což i pohané nečiní totéž? Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“

⁶⁶ Podrobněji v kapitole 2.2.2. Ctnosti vlité a získané.

⁶⁷ Nonverbální komunikace tvoří větší procento vlastní komunikace.

⁶⁸ Mt 12,20: „*Nalomenou třtinu nedolomí a doutnající knot neuhásí, až dovede právo k vítězství.*“

⁶⁹ GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. X.

„Proto také vynaložte všecku snahu na to, abyste ke své víře připojili ctnost, k ctnosti poznání, k poznání **zdrženlivost**, ke zdrženlivosti trpělivost, k trpělivosti zbožnost, ke zbožnosti bratrskou náklonnost a k bratrské náklonnosti lásku. Máte-li tyto vlastnosti a rozhojňují-li se ve vás, nezůstanete v poznání našeho Pána Ježíše Krista nečinní a bez ovoce“ (2 Petr 1,5-8), kde apoštol vypočítává ctnosti, které vedou člověka blíže poznání Boha a rozhojnění vlastních plodů. Nechybí mezi nimi ani zdrženlivost, tedy forma umírněnosti.

Sv. Pavel pak v listu Římanům (Řím 13,12-14) vybízí:

Odložme tedy skutky temnoty a oblečme se do výzbroje světla. Vedme počestný život jako ve dne; ne v hodováních a pitkách, ne v necudnostech a prostopášnostech, ne ve sváru a závisti. Ale oblečte se v Pána Ježíše Krista a nepečujte o tělo tak, že by to vyvolávalo žádosti.“

2.8.1. Bázeň

S mírností je svázán **dar bázně**.⁷⁰

Bázeň je excelentní vztahová ctnost, závislá na setkávání s Bohem. Stát před jedinou Láskou v tichém pokání, do kterého uvádí sám Duch, v tiché pokoře a tichosti srdce. Stát před Moudrostí (Ježíšem), která se sama sklání k těm, kteří jsou tišší a pokorní srdcem.

Dar bázně je vyjádřením působení Ducha Svatého v duši, která opustila hřích a obrátila se k Bohu. Doplnuje nedostatek ctnosti mírnosti a čistoty, pomáhá člověku bojovat proti zakázaným potěšením. Člověk je zrazován od potěšení těla. Dar bázně je vztahován především k Bohu, kterého nechce urazit. Člověk potřebuje bázeň Boží, aby unikl tomu, co ho nejvíc láká. To je i ve shodě s ctností mírnosti, proto tedy mírnosti odpovídá dar bázně. Zdroj bázně lze vnímat prakticky dvojí - jedním je zlo, před kterým člověk prchá, druhým je něco, z čeho zlo pochází. Z pohledu prvního nemůže být Bůh předmětem bázně, neboť je nekonečně dobrotivý. Z pohledu druhého již předmětem může být Bůh, od něhož může pro člověka hrozit nějaké „zlo“ trestu za jeho skutky nebo kvůli jeho (ne)vztahu k Bohu.

⁷⁰ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 141.

Podle podstaty můžeme mluvit např. o bázni lidské nebo světské, se kterou člověk opouští Boha pro zla, kterých se bojí. Světská bázeň je vždy špatná, neboť vychází pouze ze světské lásky (člověk lne ke světu jako cíli). Bázeň může být také tzv. otrocká, kdy člověk se obrací k Bohu jen kvůli strachu z trestu. Ovšem jediným a pravým darem Ducha je bázeň Boží, označovaná také jako bázeň synovská, čistá, kdy člověk lne k Bohu kvůli strachu z viny, strachu z urážky Otce. Tato bázeň roste spolu s láskou k Bohu, neboť když někdo někoho stále více miluje, o to více se ho bojí urazit a odloučit se od něho.⁷¹

Bázeň je základem moudrosti, ať jde o bázeň otrockou, kdy člověk ustupuje kvůli strachu z trestu od hříchu, nebo o bázeň synovskou, kdy člověk staví Boha na první místo a vše zařizuje podle Boží vůle.

2.8.2. Blahoslavení chudí duchem

S výše probranou bázní a potažmo tedy i mírnosti se pojí první z blahoslavenství: Blahoslavení chudí duchem.⁷²

Blahoslavenství je něco dokonalého a vynikajícího, je to poslední cíl lidského života, ke kterému se člověk přibližuje skutky ctností a skutky darů, mluvíme-li o věčné blaženosti, do které uvádí Duch Svatý. Jde o dokonalé skutky spojené s dary Ducha Svatého. Blahoslavenství je úkonem dokonalé ctnosti a patří k dokonalosti duchovního života. K synovské bázni patří úcta k Bohu a maximální oddanost. Člověk nehledá zvelebení v sobě samém skrze pýchu nebo ve vnějších dobrech, počtách či bohatství, ale jen v Bohu. Tím se rozumí ona chudoba ducha, zničení jeho pýchy a nadutosti, odvržení časných věcí vlastní vůlí skrze vnuknutí Ducha Svatého. Synovská bázeň odpovídající blahoslavenství chudoby je spojena také s dokonalostí moudrosti.

Toto blahoslavenství lze praktikovat např. i v manželství, ale křesťanská dokonalost v něm nespočívá podstatně, ale v lásce. Duch chudoby lze praktikovat i uprostřed hojnosti odpoutáním od majetku. Hmotný majetek lidí může rozdělovat, nemůže totiž patřit současně úplně všem, oproti tomu duchovní hodnoty ano.

⁷¹ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 19.

⁷² Tamtéž.

Jeden dům, jedno pole atp. nemůže patřit všem naráz. Majetek se tak může stát předmětem sporu. Ale pravda, ctnost, nakonec sám Bůh může a má patřit současně všem. Vlastnění hmotného majetku lidi rozděluje, duchovní statky spojují.⁷³ Boha má člověk o to více, čím více jej dává druhým. Naopak nedarovat Boha druhým znamená jej ztratit.

Ve světle podobenství o pošetilém boháči (srov. Lk 12,16-21) nedává majetek člověku žádnou jistotu, naopak způsobuje, že srdce se cítí v bezpečí, je sebou natolik uspokojeno, že nemá žádný prostor pro Boží slovo, pro lásku k druhým, pro vnímání a potěchu daleko důležitějších věcí. Tím se okrádá o největší dobro. Proto Kristus označuje za blahoslavené chudé v duchu, tedy ty, kteří mají chudé srdce, do něhož může Pán kdykoli vstoupit.

Člověk odpoutaný od majetku stále více chápe, že ten je pouhým prostředkem – ne cílem, stejně jako život na zemi je prostředkem k co největší blaženosti v nebi.

2.9. Vnitřní řád

K tomu, aby člověk mohl užívat ctnosti mírnosti, je třeba, aby v sobě nastavil určitý vnitřní řád. Ten v člověku není samozřejmostí. Tytéž síly, které udržují lidský život a které by měly člověka vést k vnitřnímu řádu, mravnosti apod., mohou řád v člověku také rozvrátit a způsobit až destrukci jeho duchovně mravní osoby. Platón přirovnává lidské pudy k hřebcům zapřaženým do vozu. Když se začnou plašit, jejich síla začíná být nebezpečná a je zapotřebí zkušeného vozataje, který by hřebce zkrotil a udržel vůz ve správném směru. Otěžemi je rozum.

Tento rozpor působení sil v lidském bytí lze vysvětlit přijetím pravdy o prvotním hříchu. Od okamžiku, kdy se člověk dopustil dědičného hříchu, je totiž schopen a také nakloněn milovat sebe sama víc než Boha, svého Stvořitele. Kázeň má bránit takovému sebestřednému vykojení vnitřního řádu. Podle sv. Tomáše

⁷³ Srov. LUBAC, Henri de. *Katolicismus : společenská hlediska dogmatu*. v KN 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 287 s. ISBN 80-7192-017-7. s.11: „*Nebeský otec stvořil všechny lidi podle svého obrazu. Jeho obrazem je jeho Syn, který byl dříve než všechno stvoření. Ve vztahu k tomuto věčnému obrazu jsme byli stvořeni my všichni. Nalézá se podstatně a osobně u všech lidí, každý ho má celý a nerozdělený, a všichni dohromady z něho nemají víc než jednotlivci. Tímto způsobem jsme všichni jedno, jsme vnitřně spojeni ve svém věčném obrazu, který je obrazem Božím a je v nás všech pramenem našeho života a našeho povolání k existenci.*“

Akvinského⁷⁴ patří k přirozenému bytí člověka, že miluje Boha víc než sebe sama. Je-li tedy narušena láska k Bohu, jde o rozpor jak s bytím, tak s přirozeným chtěním člověka. Jestliže člověk miluje pouze sebe samého, jedná v rozporu s nezištnou láskou, která nehledá slepě sebe sama, ale snaží se být v souladu s Bohem, svým já a světem.

Kázeň je tedy nezištná péče o sebeuchování a sebezáchovu, uchovává a ochraňuje vnitřní řád člověka. Člověk přirozeně tíhne ke smyslovým požitkům, ať už jde o jídlo, pití či jiné tělesné uspokojení. O žádostivosti mluvíme, když je překročena přirozená hranice pudu (např. zvíře, když je syté, tak dál nežere). Žádostivost nevychází z živočišné říše, ale je součástí svobody člověka. Tíhnutí ke smyslovým požitkům je důsledek záchovných sil zakořeněných v lidské přirozenosti, aby člověka udržovaly v jeho bytí, a to jako jednotlivce i jako lidský rod. Proto také tyto síly mohou mít v případě sebestřednosti destruktivní charakter.

Umírněnost, co do smyslu nastavování vnitřního řádu v člověku, je potřebná při stavbě, resp. obraně duchovního života v návaznosti na již zmíněný duchovní boj.⁷⁵

2.10. Mírnost a hněv

Mírnost je ctností, která ovládá hněv.⁷⁶ Ten se řadí mezi základní neřesti. Mírný je tedy ten, kdo se hněvá tak, jak je to potřeba, a kvůli něčemu, co hněv opravdu zasluhuje. Mírný člověk popustí vášni tolik svobody, nakolik je nutné.

Hněv, stejně jako pojmy „smyslnost“, „vášeň“ nebo „touha“, bývá mnohdy vnímán především ve svém negativním významu. Tyto pojmy ale reprezentují síly, ze kterých se vytváří lidská přirozenost. Hněv nelze zredukovat pouze na negativní sílu či emoci hněvu neovládaného. Hněv je síla napadající to, co je nepříznivé, co je proti člověku, je to síla duše k odporu. Hněv je dobrý, pokud je používán podle rozumu k dosažení pravých cílů člověka.⁷⁷ Lze použít i příměr „zapálení“ pro dobro – chvályhodnější je ten, kdo vášnivě koná dobro, než ten pro dobro „vzplane“ jen částečně. Pochopitelně neřízený, bezuzdný hněv bez řádu rozumu je špatný, je od zlého a je to hřích.

⁷⁴ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa I.* q. 60 a. 5.

⁷⁵ K duchovnímu boji viz kap. 1.1. Duchovní život.

⁷⁶ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla.* s. 197-200.

⁷⁷ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II.* q. 158.

Za příklad spravedlivého hněvu je dáván Mojžíš. Písmo říká, že byl ze všech lidí nejmírnější, a přece se rozpálil, když to bylo rozumné (když viděl, jak Židé tančí okolo zlatého telete). Sv. Tomáš Akvinský nechce hněvem nazývat každý výbuch netrpělivosti, kterých je v životě mnoho. Hněv v pravém slova smyslu vzniká v okamžiku, kdy člověk začne přemýšlet. Rozum zbystří a vymýšlí pomstu. Zde vzniká nepřírozenost a převrácenost vášně. Člověk nepoužije hněvu podle rozumu, ale rozum se dá celý do služby zanícené vášně. Nejhorší je takový hněv, kde opadlo vzplanutí a klidně a uváženě se plánuje pomsta.

Řešením je cesta mírnosti a vlídnosti. Vlídnot neznamená oslabení původní síly hněvu nebo jeho úplné umrtvení, naopak vlídnot jako ctnost předpokládá sílu hněvu a znamená, že tato síla je udržována v řádu (podobně jako např. čistota neznamená oslabení pohlavní síly). Sv. Tomáš Akvinský dokonce srovnává, zda je horší ten, kdo se nespoutaně hněvá, nebo ten, kdo je nevázaným požitkářem.⁷⁸ Z pohledu plodů horší zlo většinou přináší hněv. Z pohledu vášně samotné, která se může zvrhnout v nevázanost, tedy v naprostý nedostatek ukázněnosti, je pak požitkářství horší. Hněv totiž, bouří-li se proti vykonanému bezpráví, má ještě nějaký podíl na rozumu, zatímco touha po požitcích náleží jedině smyslovosti a smyslnosti. Dobro spravedlnosti, o které usiluje hněvající se člověk, je vyšším požitkem, než nevázaný smyslový požitek.

Přesto však i hněv může být rozumný, a proto někdy za určitých okolností povinný. Čestný charakterní člověk se smyslem pro povinnost touží potrestat zlo, aby zvítězilo dobro. Musí to ale být skutečné zlo (člověk by se neměl nechat zmást city, kdy ho víc rozčílí např. náhodou připálený oběd, než velká nespravedlnost, která jeho osobně nebolí). Do boje za právo ale nemůže vyrazit každý. Trestat a vymýšlet tresty může jen ten, kdo má odpovědnost za jednání druhých. Za nejlepší příklad slouží samotný Kristus, když vyháněl kupce z chrámu. Podařilo se mu něco velkého a nesnadného, musel tedy planout hněvem a ohněm, i přesto ale potom dokázal zasednout a učit. Kdo se umí svatě a spravedlivě hněvat, posílí svou autoritu potřebnou k zastávání povinností. Stačí však jen maličko míru spravedlnosti překročit, nechat se unést hněvem a autorita začne padat.

⁷⁸ Srov. AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 156 a 158.

Proto se tolik doporučuje mírnost jako ctnost ovládající hněv. Za velký výkon lze už považovat také to, že člověk se dokáže ovládnout a nedá najevo své vnitřní rozčilení. Vnitřní ovládnutí je těžší a důležitější. Pomáhá víra v prozřetelnost a pevné přesvědčení o nutnosti kříže. Je třeba vzít v potaz, že odpor a neúspěch patří k cestě za Kristem. Proč se tedy zlobit, když na ně narazíme...a přitom jak dlouho se člověk dokáže zlobit kvůli maličkostem. Písmo dává „lhůtu“ do západu slunce (srov. Ef 4,26). S myšlenkou na pomstu se nemá usínat, jen tak je možné žít s druhými. Moderní způsob života způsobuje, že člověk na spoustu věcí reaguje zbytečně podrážděně a řešení hledá v různých lécích. Bez křesťanské mírnosti to ale nikdy nepůjde. Jediný lék je podle vzoru sv. Štěpána – naučit se modlit i za nepřátele (srov. Sk 7,60).

2.11. Půst

Skrze ovládnutí tělesných tužeb je s mírností spojen také půst. Postem je uchovávána čistota, neboť půst potlačuje dychtivosti těla, odříkáním jídla a pití chladne smyslnost. Jak říká sv. Augustin: „*Půst čistí duši, povznáší mysl, vlastní tělo podrobuje duchu, srdce činí zkroušeným a pokorným, mraky dychtivosti rozptyluje, žáry prostopášnosti hasí, rozžihá pravé světlo čistoty.*“⁷⁹ I když marný by byl půst, pokud by mysl zůstávala v neřesti.

Půst je třeba chápat jako ukázněnost úst. Význam jídla přesahuje čistě vyživovací funkci, patří do oblasti tužeb a má i symbolické rysy. Člověk se totiž nesytlí pouze jídlem, ale také slovy, vztahy, láskou. To vše dává životu smysl. Lidská ústa jsou tedy spojena se „stravou“, „mluvením“ a „polibkem“, což představuje biologický, komunikativní a afektivní stránku lidské existence a jejich vnitřní jednota znamená i jednotu celku lidské osoby, která v těchto jednotlivých rozměrech žije. Půst má tedy vést člověka nejen k uvědomění si hladu, ale také čím žije, čím se živí a jak má uspořádané chutě, a to nikoli pouze k jídlu. Postem se člověk učí poznávat a vést celé množství svých chutí a současně se snaží ukázat své vztahy s ostatními a s Bohem. Tyto vztahy mohou trpět právě různými pokušeními nenasytlosti. Půst je askezí potřeb a výchovou tužeb.⁸⁰ Člověk ve skutečnosti postem vyznává víru

⁷⁹ AKVINSKÝ, T. *Theologická summa II-II*. q. 147.

⁸⁰ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. s. 148.

v Boha celým svým tělem. Bohužel ale také hrozí nebezpečí, že je jen cestou k dosažení záslužného činu nebo asketickou „přehlídkou“. Proto se má půst odehrávat ve skrytu, pokoře a s cílem spravedlnosti, lásky k Bohu a bližnímu a ochoty dělit se.

Člověk je totiž skutečně tím, co jí, a věřící nežije jen chlebem, ale především eucharistickým Slovem a Chlebem, tedy Božím životem.

2.12. Ctnost čistoty

K tomuto tématu se nyní tato kapitola vrací po té, co bylo v souvislostech pojednáno o ctnostném životě, neboť myšlenky čerpá z předchozích kapitol.

Čistota je ve skutečnosti ctnost umírněnosti ve formě nejpraktičtější.

„Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uvidí Boha.“ (Mt 5,8)

2.12.1. Čistota v člověku

Naše víra v sobě s radostnou vážností skrývá tajemství vtělení: Syn Boží přijal tělo k naší spáse. Bůh potřeboval lidské tělo, aby zpřítomnil svou lásku ve světě. Tělo je naší bránou k vykoupení, proto záleží, jak se na tělo díváme, jak s ním zacházíme. Důstojnost člověka vyžaduje, aby jednal podle vědomé a svobodné volby, tedy aby byl hýbán a podněcován ze svého nitra osobním přesvědčením, ne ze slepého vnitřního popudu nebo pouze z vnějšího donucení. Zde mimo jiných ctností hraje důležitou roli také čistota, která má nitro člověka směřovat ke správnému jednání v nesnadných situacích pokušení. Čistota totiž znamená mnohem více než nepřítomnost sexuálních vztahů, ale shrnuje v sobě čistotu ducha i těla. Pokud se člověk nesnaží rozvinout čisté srdce nebo čistého ducha, odrazí se to i v jeho jednání. Pokud neumí ovládat svá přání nebo vášně, nemohou mu být svěřeny velké ani malé věci. Zůstává otrokem svých vášní. Když neumí říci „ne“, jeho „ano“ pak ztrácí váhu.⁸¹ Naopak čím více se člověk otevře a přijme cestu čistoty, tím více v něm bude jeho okolí vnímat Ducha Svatého.

⁸¹ *Pastýřský list mladým lidem O mravní čistotě*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2012. 30 s. ISBN 978-80-7266-368-2. s. 8.

„Bůh nás přece nepovolal k nečistotě, ale k posvěcení! Proto, když tím příkazem někdo pohrdá, nepohrdá člověkem, ale Bohem, který vám dává svého svatého Ducha.“ (1 Sol 4,7-8).

Čistota vyvěrá z Kristova tajemství. Není proto dovoleno oddávat se nečistotám a zacházet s tělem podle libosti, protože už nepatříme sobě, nýbrž Kristu. Nikoli na způsob vlastnictví, nýbrž tvoříme jeho tělo. Kdo koná nečisté skutky, dopouští se znesvěcení na těle Syna Božího.

Sama čistota vyžaduje radostné prodlévání u živě přítomného Pána, přičemž plodem důvěrného setkání je stud, který patří k podstatě umírněnosti, chrání intimitu člověka. Stud odmítá odhalit to, co má zůstat skryto, je zaměřen na čistotu, jejíž křehkost dosvědčuje, řídí pohledy a gesta ve shodě s důstojností osob a jejich spojení. Stud je sice velmi potřebný a chrání před zlem a nezřízenou žádostivostí, ale sama čistota je naopak ctnost a síla.

Získaná čistota vnáší do někdy se bouřící smyslovosti světlo zdravého rozumu, kdežto vlitá (na křtu) čistota do ni vnáší světlo milosti a používá získanou čistotu, která je potom v její službě.

Předmětem, látkou čistoty je lidské tělo. Rozumějme tělo proměňující se směrem k jeho oslavení, tedy k důvěrnosti s tělem Kristovým. Lidské tělo je chrámem Ducha Svatého (srov. 1 Kor 6,19-20). Jakou pak takové tělo musí mít důstojnost?

Čistota znamená rozvíjení celé osobnosti, všech darů, kterými jsou udržovány v harmonii naše pudy. K tomu nepostačuje úsudek rozumu a volba vůle, ale hluboká oddanost živému Bohu jako dárci této čistoty. Křesťanská čistota nespočívá ani tolik v ovládnutí svých instinktů rozumem, jako v ustanovení vlády Krista nad celým člověkem, nad rozumem i instinkty.

Čistotu lze vnímat dvojím způsobem, a sice buď jako čistotu tělesnou, tedy usměrňování touhy/dychtivosti těla a pohlavních tužeb, správné nakládání s vlastním tělem ve smyslu darování se, nebo také metaforicky jako čistotu duchovní, kdy je mysl ovládána, aby nenacházela potěchu ve spojení s věcmi, které jsou proti Božímu řádu, ale naopak potěšení nacházela ve spojení s Bohem. V tomto

je čistota propojena také s jinými ctnostmi, u nichž má mysl bránit spojení s nedovolenými věcmi. Ráz této ctnosti je pak v lásce a jiných Božských ctnostech, kterými se mysl člověka spojuje s Bohem. Tam, kde jsou různé povahy potěšení, musí být různé ctnosti, obsažené pod mírností.

Čistota se vlivem lásky, která je formou všech ctností, jeví jako škola osobního dávání se. S darováním sebe sama je pak úzce spjata sebeovládání. Čistota vede člověka k tomu, aby se stal bližnímu svědkem Boží věrnosti a lásky.

Čistota se pak zvláště projevuje a rozkvétá ve vztazích, v přátelství, které je velkým dobrem pro všechny, a skrze čistotu vede k duchovnímu společenství.⁸² Je výrazem úcty k druhým lidem. Člověku zaručuje, že je milován pro sebe samého a že druhé miluje pro ně samé, ne jen z důvodu nějakého potěšení.

Pro svobodné lidi je čistota synonymem zdrženlivosti a jasného záměru darování se až v manželství. Dva lidé se na schůzce mohou soustředit na to, co je opravdu důležité, rozvíjet autentickou lásku a učit se vyjadřovat city zralou formou, vyjadřovat respekt ke druhému a trpělivost.

Manželům pomáhá čistota milovat druhého jako osobu, ne předmět potěšení a uspokojení. I lidé v manželství jsou povolání žít v čistotě, a to tak, že se věrně milují. Sv. Jan Pavel II. k tomuto říká: „*Jen čistý muž a čistá žena jsou schopni věrné lásky.*“⁸³

Čistota osob zasvěcených, žijících v panenství nebo celibátu, je velikým Božím darem napodobování samotného Krista a jeho Matky. Čistota má vytvářet prostor osvobozující lidské srdce, které tak může planou láskou k Bohu a lidem. Bohu zasvěcený a celibátní život je „ano“ lásce.

Cena čistoty, ať panenské či manželské, vystupuje především v kontrastu s chaosem způsobeným žádostivostmi těla, které často vedou k rozvodu, zneuctění rodin, neštěstí manželů i jejich rodin. Panenství lze vnímat jako nadřazenější, protože obětuje Bohu na celý život neporušenost těla i srdce, kterému se zasvěcuje. Jak

⁸² Srov. KKC 2346.

⁸³ *Pastýřský list mladým lidem O mravní čistotě*, s. 13.

říkají sv. Cyprián a sv. Ambrož, dává církvi zvláštní záři a známku svatosti a odlišuje ji od sekt, které se odřekly evangelijních rad.⁸⁴

V situacích žádostivosti těla je Ježíš nekompromisní (viz Mt 5,29-30).

„Jestliže tě svádí tvé pravé oko, vyrvi je a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden ze tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla. A jestliže tě svádí tvá pravá ruka, utni ji a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe aby zahynul jeden ze tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla.“

Z tohoto úryvku evangelia je především nutné vidět, jaké nebezpečí v sobě skrývá žádostivost, která se začne vymykat kontrole. Jako je snadnější vyhnout se hněvu, než ho následně ovládat, podobně je jednodušší uchránit se před pokušením tělesné rozkoše, než ji následně krotit. O čistotě se rozhoduje v hloubce srdce, proto má charakter cesty a stálého napětí, boje. Těžko lze očekávat, že člověk někdy dosáhne uspokojivého stavu a bude mít klid.

Bůh častěji pokoří nízkými tělesnými žádostmi a slabostmi ty, kteří si o sobě příliš myslí, posuzují druhé, sami o sebe se nebojí, zapomínají, že nosí „poklad v hliněných nádobách“ (srov. 2 Kor 4,7). Sv. Bernard radí, abychom se před Boha nestavěli jako ti, kdo toho o čistotě mnoho vědí, ale spíš jako ti, kdo se ho bojí.⁸⁵ „Moudrý se bojí a odvrací se od zlého, kdežto hlupák se vypíná a cítí se v bezpečí.“ (Př 14,16) Křesťan pro tento zápas nachází oporu v eucharistii, která připomíná, že tělo není pro smilnění, ale je pro Pána a Pán pro tělo (srov. 1 Kor 6,13). Člověk se má o svém těle a postoji k němu i k tělům ostatních lidí poučit před tělem Krista, které za nás vydal z lásky.

2.12.2. Čistota srdce

Čistota znamená, že nejen rozumem, ale srdcem, tedy celým člověkem, je očišťována touha (dychtivost), která musí být velmi citlivě vychovávána jako dítě. Čistota vyžaduje trvalou disciplínu, znamená správný řád v lidském srdci: dej Bohu přednost a vše ostatní přijde.⁸⁶

⁸⁴ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. XI.

⁸⁵ ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. s. 214.

⁸⁶ Srov. *Pastýřský list mladým lidem O mravní čistotě*. s. 19.

Člověka často znečišťuje to, co vychází ze srdce (srov. Mt 15,18), odtud vycházejí krádeže, křivá svědectví, zlé skutky, v srdci mají původ touhy a hluboká rozhodnutí, která určují chování člověka. Čisté srdce mají ti, kdo uvedli svůj rozum a svou vůli do souladu s požadavky Boží svatosti v oblasti lásky, čistoty a pohlavní počestnosti, v lásce k pravdě a v pravověrnosti k víře. Existuje tedy souvislost mezi čistotou srdce, těla a víry. Sv. Augustin k tomuto píše, že lidé mají věřit: „[...] aby věřice, poslouchali Boha, poslouchajíce, žili počestně, žijíce počestně, očišťovali svá srdce a očišťující svá srdce, chápali, co věří.“⁸⁷ Čistota srdce je součástí celého obrácení srdce, o kterém Kristus hovoří v horském kázání (Mt 5-7). Člověk má, mimo smíření s bratrem, modlitby za pronásledovatele a lásky k nim, a odpuštění, mít také čisté srdce a hledat nebeské království. To je pravé synovské obrácení, obrácení k Otci.

Srdce, které doopravdy miluje Boha a bližního, ne pouze slovy, je srdce čisté. Čistoty srdce lze dosáhnout s Boží milostí, ale očišťování od člověka vyžaduje modlitbu, zachovávání čistoty, čistý úmysl (stálé zaměření na pravý cíl člověka, ve všem hledat a konat Boží vůli) a čistý pohled (ukázněné city a obrazotvornost, odmítání zalíbení v nečistých myšlenkách).⁸⁸ Těm, kdo mají čisté srdce, je přislíbeno, že uvidí Boha tváří v tvář a budou mu podobní. Čistota srdce předchází patření na Boha. Už na zemi lze vidět věci v Božím světle, přijímat druhého jako bližního, vnímat lidské tělo vlastní i bližního jako chrám Ducha Svatého a projev Božské krásy. Uchovat si čisté srdce od všeho, co pošpiňuje lásku, je svatost.⁸⁹

2.12.3. Prohlubování čistoty

Čistota se ztrácí vnějšími smysly, myšlenkami, touhami srdce. Čistota těla je jakoby slupkou čistoty srdce, která je nejvzácnější. Člověk může různými způsoby předcházet padnutí v pokušení – sebepoznáním, cvičením v odříkání v mnohých situacích, do kterých se dostává, poslušností k Božím příkázáním, úkony mravních

⁸⁷ KKC 2518.

⁸⁸ Srov. KKC 2520.

⁸⁹ Srov. FRANTIŠEK, papež. *Gaudete et exsultate : Radujte se a jásejte : apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě*. První vydání. Praha: Paulínky, 2018. 95 stran. ISBN 978-80-7450-302-3. s. 85-86.

ctností, věrností v modlitbě. Sv. Augustin říká: „*Čistota nás soustředí a znovu nás přivede k oné jednotě, kterou jsme ztratili roztržitostí.*“⁹⁰

Je třeba být duchovně stále blízko ukřižovanému.

Prakticky je třeba dvou umrtvování:

1. Ze strany těla a smyslů, zejména vyhýbat se nebezpečí.
2. Ze strany srdce odmítat nezřízenou náklonnost.

Umrtvování je vyznávání lásky jedinému Ženichu života – Kristu. Ve spojení s ním se chceme něčeho zřici. Ke spojení s Kristem v modlitbě pak vybízí Písmo: „*Bděte a modlete se, abyste nepřišli do pokušení.*“ (Mt 26,41) Je třeba Krista pouštět do svého srdce v modlitbě a dát mu také prostor pro působení skrze přijímání Eucharistie, která oslabuje různé špatné náklonnosti, působí vnitřní mír a klid, duchovní vyrovnanost. Tělo Kristovo pozvolna působí, aby se mu přizpůsobovalo i tělo lidské.⁹¹

Čistota ale není jen plodem umrtvování a očišťování, ale obsahuje v sobě také připravenost přijmout neohroženě s otevřeným srdcem plným důvěry Boží očišťování, které může být i děsivé a smrtelné, a zakusit jeho plodnou proměňující sílu.⁹²

Čistota dovoluje člověku žít ve smrtelném těle duchovní život, dávaný Duchem Svatým, jakoby předeheru věčnosti. Připodobňuje člověka andělům osvobozeným od hmoty. Tělo, když žije jen pro duši, se jí podobá. Čistota těla je nemyslitelná bez čistoty ducha. Tělo neposlechne mysl, pokud se mysl nenaučí poslouchat Boha.

Ctnost čistoty, je-li plně chápána a žita, připravuje duši na obdržení milosti kontemplace, která vychází z živé víry osvětlené dary Ducha Svatého a začíná se plnit zaslíbení, že člověk čistého srdce uvidí Boha. Skutečně čistá duše vidí Boha v modlitbě, sama se intimněji připojuje ke svaté oběti mše svaté, k proměnění, začíná vidět zásahy Boží prozřetelnosti v lidském životě, všechny věci společně směřují k dobru. Taková duše, resp. takový člověk také začíná vidět Boha v ostatních okolo něj, postupně někdy odhaluje pod tlustým a neprůhledným obalem

⁹⁰ KKC 2240.

⁹¹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. s. 213.

⁹² Srov. PIEPER, J. *Ctnosti*. s. 151.

zářivou duši, která se Bohu líbí mnohem více, než si mohl myslet. Vidět Boha v duších druhých je milostí, která musí být zasloužená. Vyžaduje zcela jasné vnímání, které je postupně získáváno odtržením člověka od sebe sama, a čistší a hlubší lásku k Bohu, která člověku dá odhalit ty, kdo milují Boha a ty, kdo jsou voláni Boha milovat, ty, od kterých můžeme přijímat a ty, kterým bychom měli pro lásku k Bohu dávat.⁹³

„Bůh nás volá k těžce věci, k jaké volal naše první bratry ve víře: postavit se této záplavě vedoucí do záhuby. Volá nás, abychom znovu nechali před očima světa zazářit „krásu“ křesťanského života. Volá nás k boji za čistotu. Bojovat vytrvale a pokorně; ne nezbytně k tomu, abychom ihned byli všichni dokonalí.“⁹⁴

2.12.4. Duše

Duši – jako duchovou podstatu – vidí pouze Bůh a andělé. Je jednotná a nemá části. Je krásná, zejména uchová-li si stále správné zaměření. Je jednoduchá, nehmotná, protože vnitřně nezávisí na pomíjivém těle. A tělo se čistotou duše produhovňuje a stává se stále transparentnější pro duši. Tělo se tak oprostuje od komplikací světských lidí.

Dvě bytosti jsou nesmírně prosté:

1. dítě, které ještě nepoznalo zlo a
2. světec, který na ně zapomněl, protože je přemohl. Čistota září zvláště z očí světce v modlitbě.

Čistota tělo zkrášluje, protože co je čisté, je krásné jako čisté nebe. A nebem se rozumí schopnost těšit se z krásy druhých a otevřenost vůči tomu, co prožívá jediný Čistý-Pán.⁹⁵ Čistota také tělo zklidňuje a činní neporušitelným, zatímco neřestí tělo předčasně vadne, je pustošeno. Oproti tomu ani tělo Krista ani Panny Marie nezakusily rozpad v hrobě. K tomu lze zmínit těla světců, jejichž těla v hrobech

⁹³ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. XI.

⁹⁴ O křesťanské čistotě - postní kázání otce Cantalamessy. In: *RadioVaticana.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=27380>.

⁹⁵ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. XI.: „[...] tak těla svatých na freskách Fra Angelika mají nadpřirozenou krásu pramenící z duše úplně oddané Bohu.“

zůstávají neporušena.⁹⁶ Tělo, které žilo pro duši, si uchovává její vlastnosti. Eucharistie potom zanechává v těle člověka – povolánému ke vzkříšení a přijetí odlesku slávy duše – zárodek nesmrtelnosti.

2.12.5. Plody čistoty

Jestliže dokonalá čistota připodobňuje tělo duši, potom je ještě také pravdou, že připodobňuje duši Bohu.

Každé Božské osobě jsou připisovány 3 vlastnosti:

1. moc,
2. moudrost,
3. láska.

Dokonalou čistotou se duše stává: mocnější, zářivější a láskyplnější.

Duše se stává mocnější.

Zde je možné vzpomenout na odvalu panen mučednic.⁹⁷ Spíše unavily katy, než by je zlomilo trpět. Sv. Lucie před soudci prohlásila, že duše čistá a zbožná je chrámem Ducha Svatého. Chtěli tedy její tělo znesvětit v nevěstinci, ale ona zůstala pevně na místě jako žulový pilíř. Sám Duch Svatý ji chránil. Bůh dal těmto pannám nepřekonatelnou sílu, kterou přemohly všechen strach.

V daném tématu není ani třeba ani uvažovat přímo o zázracích, stačí vzpomenout jakou sílu a mravní autoritu dává dokonalá čistota řeholnicím v nemocnicích, věznicích, kde získávají často úctu lidí, kteří uznávají v této ctnosti vyšší moc.

Zde nacházíme jeden aspekt prosící všemohoucnosti – Panny Marie.

Duše se stává zářivější.

Orel mezi evangelisty byl panic, stejně tak i sv. Pavel. Mezi největšími teology sv. Tomáš byl vysvobozen ve svých 16 letech od pokušení těla, aby se mohl po celý život věnovat kontemplaci věcí Božích, které měl vyučovat ostatním. Dokonalá čistota dává také svatým pannám jasnozřivost a nesmírnou moudrost. Jako příklady můžeme uvést sv. Brigitu, sv. Kateřinu Sienskou.

⁹⁶ Z mnohých lze připomenout sv. Bernadettu z Lurd, sv. Kateřinu Labouré, sv. Jan Maria Vianneye, sv. Eymarda, sv. Vincenta, sv. Marii Taigy a mnohé další.

⁹⁷ Je možné vzpomenout sv. Cecílii, sv. Anežku, sv. Kateřinu, sv. Filoménu...

Historie církve ukazuje, že mnohdy negramotní dovedli zastínit svoji moudrostí ostatní.

Zde je možné připomenout zmíněnou matku rodiny sv. Marii Taigy, žijící v manželské čistotě, taktéž prakticky negramotnou ženu, ke které chodili na radu králové i papežové.

Duše se stává láskyplnější.

Díky dokonalé čistotě se láska stává něžnější a silnější, daleka sentimentalismu, pozvedající se nad smyslovost. Ve vyšší části duchové vůle se stává oním živým plamenem lásky, o němž mluví sv. Jan od Kříže.⁹⁸

Takto se uskutečňuje nejvyšší přikázání lásky: „(...) *On mu řekl: >>Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou silou a celou svou myslí a miluj svého bližního jako sám sebe<<.*“ (Lk 10,27)

Je to Duch Svatý, který způsobuje, že duchovní srdce čerpá ze Spasitelova srdce sílu a činní z něj skutečného snoubence. Spojuje se se snoubencem, se všemi jeho zármutky i nesmrtelnými radostmi jeho práce v duších, pro jejich spásu. Tato láska je principem duchovního otcovství nebo mateřství. O tom hovoří například sv. Pavel:

„Znovu vás v bolestech rodím, dokud nebudete dotvořeni v podobu Kristovu.“ (Gal 4,19)

Nebo:

„Je někdo slabý, abych já nebyl slabý spolu s ním? Propadá někdo pokušení, abych já se tím netrápil?“ (2 Kor 11,29)

Zde vidíme duchovní otcovství v celé velkodušnosti a síle. Kompenzuje a daleko převyšuje časné otcovství, jehož se apoštol zřekl, ale usiluje o zplození duší Bohu a sdělit jim život věčný.

⁹⁸ Srov. GARRIGOU-LAGRANGE, R. *The three ages of the interior life – Prelude of eternal life* [online]. Část III, kap. XI.

Zde je možné připomenout duchovní mateřství opravdových řeholnic, které jsou matkami opuštěných dětí, chudých, nemocných a bezmocných, zoufalých a umírajících.⁹⁹ Dokonalá čistota připodobňuje Bohu v síle, světle a lásce a dává účast na jeho duchovním otcovství, a také Spasitelově, který přišel, aby založil velkou rodinu církve pro celý svět.

Tuto úvahu přímo potvrzují slova Matky Terezy, která, když byla otázána, zda má strach ze smrti, odpověděla:

„Má otázka Matku Terezu překvapila. Na okamžik se mi zadívala do očí, a pak se nahlas rozesmála. >>Ne, vůbec,<< prohlásila. >>Umřít znamená vrátit se domů. Copak máte strach vrátit se domů ke svým drahým? Okamžik smrti nedočkavě očekávám. Tam nahoře najdu Ježíše a všechny lidi, kterým jsem se v tomto životě snažila dát lásku. Sejdou se tam s dětmi, které jsem se pokoušela zachránit a které mi umřely v náručí a považovaly mě přitom za svou maminku. Najdu tam všechny chudé, kterým jsem pomohla, umírající, kteří vydechli naposledy v domě, který jsem pro ně v Kalkatě postavila. Budou tam prostě všichni lidé, kteří mi na této zemi byli drazí. Takže to bude nádherné setkání, nemyslíte?<< Oči se jí při těch slovech třpytily překvapivým klidem a štěstím.“¹⁰⁰

Jiný krásný příklad je možné uvést život svaté Moniky, která po porodu Augustina ho duchovně zrodila svými slzami a modlitbami a dosáhla jeho obrácení. Stala se tak 2x matkou – těla i ducha. Všem, kteří jsou vděční sv. Augustinovi za nauku, kterou učil, musí vzpomenout i na tuto matku.

Závěr

Volba cesty co nejvíce ctnostného života je bezpochyby velmi chvályhodným krokem pro život člověka. Z pohledu “obyčejného” světského bude takový člověk slušný, rozumný, důvěryhodný, pravděpodobně oblíbený pro své mnohé přednosti.

⁹⁹ Mt 25,35-36, 40: „*Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznil jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne, byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou.*’ (...) *Král jim odpoví a řekne jim: `Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili.*’“

¹⁰⁰ Máte strach ze smrti? In: *Víra.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/mate-strach-ze-smrti>.

Nevěřící, ale čestní lidé, i když nevyznávají nějaké náboženství, mohou mít ušlechtilé sebeovládání. Jsou to tedy lidé, kteří přirozeným rozumem a na základě svědomí naplňují svůj život mravními hodnotami. Ctnost je v tom případě lidským prvkem. Pohybujeme se tedy de facto na úrovni ctností získaných v jejich podstatě, jak byla probrána v úvodní části práce, a dostáváme i částečnou odpověď na vznesenou otázku, jak mohou ctnosti člověku pomoci v tomto světě. Musí ovšem dojít k obdivuhodnému spojení lidské a Božské činnosti. Pro křesťana je tento krok o mnoho zásadnější v tom, že svůj život vědomě mnohem více otevírá Bohu, Božímu působení, Božímu pohledu. S posvěcující milostí se mu dostává vznešeného doprovodu všech ctností. Přidáváme tak i úroveň ctností vlitých a přesah za hranice pozemského života do věčnosti. Je pak otázkou hloubky duchovního života konkrétního člověka, jak bude otevřený a vnímavý pro Boží lásku, Jeho působení a volání. Bůh člověka předchází, hledá ho, volá k sobě a stará se o něj. Taková zkušenost s Bohem je pak zprostředkována Kristem. A to vše i přes to, že je člověk od svého počátku raněn dědičným hříchem. O to více pak vyniká láska a milosrdenství Boží Trojice, která i přes tuto slabost člověka do něj chce vstoupit, působit v něm a proměnit jeho život.

Ctnostný a duchovní život je potřeba neustále ochraňovat a rozvíjet, v první řadě mít v sobě místo pro Boha, ve kterém bychom dokázali potlačit pozornost k sobě samým, On by mohl přebývat a my mu mohli naslouchat. Abychom dokázali být chudí duchem, potlačit vlastní pýchu a nadutost, být otevření působení Ducha. Zároveň je také potřebné pracovat na čistotě, té tělesné samozřejmě také, ale v první řadě na čistotě srdce, neboť jak bylo psáno, ze srdce coby nejnějnějšího místa člověka vše vychází. A ti, kdož jsou čistého srdce, uvidí Boha.

V životě zajisté číhá mnoho nástrah a překážek, u kterých člověk může padnout nebo se odklonit od cesty k Bohu a s Bohem. Důležité v takové chvíli je vstát, vrátit se a pokračovat dále. Sílu k tomu lze najít v modlitbě, ke které nás vychovává Duch Svatý. Modlitba je pak vlastně činností Boha i člověka, když vyvěrá z Ducha Svatého i z člověka a směřuje k Otci ve spojení s Kristem. Znovu se tedy vracíme o pár řádků výše, kde je pojednáno o důležitosti volného místa v nitru člověka, kde se může setkávat s Bohem a čerpat pro svůj život.

Přirozenost člověka ho vede k tomu, aby Boha miloval více než sebe. Pokud ale člověk nepřekoná své sobectví a v jeho různých podobách (např. nezřízená touha po sebeuplatnění a uznání, nezřízené pohlavní žádosti, opilství, chorobná podrážděnost a hněvivost...) se snaží najít cíl, tedy ukojení sebe sama, je to jen zoufalé bloudění bez dosažení cíle. Jak to např. zobrazuje Dante v Božské komedii, kdy v pekle chamtivci neustále tlačí v kruhu těžké kamenné kvádry. Miluje-li člověk více sebe než Boha, jde ve své sebestřednosti nejen proti Bohu, ale také proti sobě samému.

K tomu, aby člověk mohl konat něco dobrého a aby to konal stále, nestačí jen rozum, poznání či učenost. Nepostačí jen potřebná silná vůle, kterou se člověk rozhoduje konat dobro, ale hluboké zalíbení v Božích věcech a věrnost ve sdílení s Bohem. Pak lze vést opravdově ctnostný duchovní život podle podstaty a povahy každé ctnosti. Jak bylo ukázáno na ctnosti mírnosti, umírněnosti, která je nejběžněji vztahována k požitekům lidského těla, ať už v jídle, pití nebo sexuálním potěšení. Její podstata ale sahá ještě mnohem hlouběji. Opravdová mírnost předpokládá stálý pohled na živého Pána, který člověk hledá, aby se následně mohl vytvořit pevný vnitřní řád a ten pak člověk dokáže zachovat s pomocí Boží milosti. Uvědomuje si toto obdarování a s čistou synovskou bází a láskou lne k Bohu. Nehledá potěchu v sobě samém, v bohatství, v uznání, ale pouze v Bohu. Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království.

Pokoušejme se tedy co nejvíce žít ctnostným životem a uchovávat si tak i hluboký duchovní život. Rozvíjet ctnosti získané a ve spojení s Bohem poznávat a prohlubovat ctnosti vlité, naučit se přistupovat ke ctnosti ne jen jako k návyku, rutině, ale jako k duchovní kvalitě budující celou osobnost. S pomocí darů Ducha Svatého se nechat hýbat Božím vlivem k jednání, které překračuje lidský způsob ctností. Stoupejme k vrcholu života, k plnému setkání s milujícím Bohem na věčnosti, a pamatujme na pravidlo, že v duchovním životě neexistuje stagnace. Kdo nevystupuje k vrcholu, sestupuje. Člověk nesmí ztratit ze zřetele poslední cíl: slávu Boží a spásu duší.

Resumé

Práce sleduje ideál ctnostného života, jeho uplatnění a odůvodnění jeho následování, spojení ctností s dary Ducha Svatého a blahoslavenstvími, jak je předává Kristus v horském kázání. Je rozdělena do dvou hlavních částí - první obecné, uvádějící do problematiky ctností, duchovního života, vzájemných vazeb s dary Ducha Svatého a blahoslavenstvími, jak je uvedeno výše. Druhá část práce se pak ubírá směrem ke konkrétní ctnosti mírnosti, jejím projevům v životě člověka, Božímu působení a potřebě lidské otevřenosti, souvisejícímu daru bázně a blahoslavenství hovořící o chudobě ducha, a v neposlední řadě také pojednává o úzce související ctnosti čistoty a jejím projevům v lidském životě.

The work follows the ideal of virtuous life, its application and the justification for its follow-up, the connection of virtues with the gifts of the Holy Spirit and the beatitudes which was given by Christ in the mountain homily. It is divided into two main parts - the first general, referring to the issues of virtues, spiritual life, mutual ties with the gifts of the Holy Spirit and the Beatitudes, as mentioned above. The second part of the thesis then goes towards the specific virtue of mildness, its manifestations in human life, God's action and the need for human openness, the related gift of fear and the beatitude speaking about spirit poverty, and also deals with the closely related virtue of purity and its manifestations human life.

Seznam použité literatury a pramenů

AKVINSKÝ, Tomáš. *Theologická summa*. Olomouc: 1938.

BENEŠ, Albert. *Morální teologie*. 4. vydání. Krystal OP, 1994. ISBN 80-901528-3-X.

BIANCHI, Enzo. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 197 s. ISBN 978-80-7195-326-5.

Biblenet.cz: Český ekumenický překlad Bible [online]. Česká biblická společnost. Dostupné z: <http://biblenet.cz/>.

CARRETTO, Carlo. *Skutečnosti z druhé strany*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 113 s.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu. Praha: Zvon – České katolické nakladatelství, 1995.

FRANTIŠEK, papež. *Gaudete et exsultate : Radujte se a jásejte : apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě*. První vydání. Praha: Paulínky, 2018. 95 stran. ISBN 978-80-7450-302-3.

GARRIGOU-LAGRANGE, Reginald. *The three ages of Interior Life: Prelude of Eternal Life* [online]. Dostupné z: <https://www.ecatholic2000.com/lagrange/interior2/interior2.shtml>.

GRIGNION Z MONTFORTU, Ludvík Maria. *O pravé mariánské úctě*. 2. přeprac. a dopl. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997. 230 s.

GUARDINI, Romano. *Ctnosti : meditace o podobách mravního života*. 1. vydání. Praha: Triáda, 2015. 167 s. ISBN 978-80-7474-114-2.

Jan Pavel II. *Redemptoris mater – o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve*. Praha: Zvon – České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-116-4.

JOURNET, Charles. *Promluvy o Duchu Svatém*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2009. 131, [3] s. ISBN 978-80-87183-12-0.

JOURNET, Charles. *Promluvy o milosti*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2006. 110 s. ISBN 80-85929-84-8.

Katechismus katolické církve. 2. vyd., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.

KUBEŠ, Konrád Maria. *Maria : Mariologie upravená za mariánské čtení pro věřící lid, I. díl*. Praha: Posel Božského Srdce Páně, 1936. 411 s.

LUBAC, Henri de. *Katolicismus : společenská hlediska dogmatu*. v KN 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 287 s. ISBN 80-7192-017-7.

Máte strach ze smrti? In: *Víra.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/mate-strach-ze-smrti>.

OTT, Ludwig. *Dogmatika, I. díl De Deo Uno = O Bohu jednom*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993. 40 s.

OTT, Ludwig. *Dogmatika, V. díl De Gratia = O milosti*. 2. opr. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 48 s.

O křesťanské čistotě – postní kázání otce Cantalamessy. In: *RadioVaticana.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=27380>.

Pastýřský list mladým lidem O mravní čistotě. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2012. 30 s. ISBN 978-80-7266-368-2.

PIEPER, Josef. *Ctnosti*. 1. vydání. Praha: Česká křesťanská akademie, 2000. 159 s. ISBN 80-85795-35-4.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : Příručka křesťanské dokonalosti*. 5. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2012. 471 s. ISBN 978-80-7412-111-1.

WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. ISBN 80-7021-292-6.

WOLF, Notker. *Sedm hlavních ctností*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 159 s. ISBN 978-80-7195-549-8.

Zdravas, Milostiplná. In: *Mariina doba* [online]. 2000(2). Dostupné z: <http://vasekmacek.sweb.cz/md/muster6.htm>.

Seznam obrázků

Obr. 1 Vzájemné vazby ctností, darů Ducha Svatého a blahoslavenství.....31